

KANSANEDUSTAJIEN PERHEKÄSITYKSET EDUSKUNNAN LÄHETEKESKUSTELUSSA

Ninna Nevankallio
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden
yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

NEVANKALLO, NINNA: Kansanedustajien perhekäsitykset eduskunnan lähetekeskustelussa

Pro gradu -tutkielma, 63 s

Sosiaalityö

Ohjaaja: Tarja Vierula

Toukokuu 2015

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan kansanedustajien perhekäsitysten kautta sitä, millaisia perhekäsityksiä suomalaisilla on. Tutkimusaineistona on 20.2.2014 eduskunnassa käydyn, sukupuolineutraalia avioliittolakialoitetta koskevan, lähetekeskustelun pöytäkirja. Tutkimuksen lähtöoletuksena on, että kansanedustajien perhekäsitykset heijastelevat suomalaisten käsityksiä perheestä. Perhekäsityksellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa heteroydinperhettä moniulotteisempaa tapaa ymmärtää perhe. Perhe nähdään kriittisen perhetutkimuksen mukaisesti sukulais- ja aviosuhteista riippumattomana, yksilöllisiin ratkaisuihin perustuvana muodostelmana.

Tutkimuksen taustateorianä on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan todellisuus näyttäytyy aina jostakin kulttuurisesti mahdollisesta näkökulmasta jäsennettynä eikä suorana todellisuuden kuvana. Tutkimuksessa pyritään kriittisen diskurssianalyysin ja argumentaatioteorian avulla selvittämään sitä, millaisista tekijöistä kansanedustajien perhekäsitys muodostuu ja millaisin keinoin tätä käsitystä tuotetaan. Sen tarkoituksena on lisäksi hahmottaa sitä, miten Suomessa suhtaudutaan sateenkaariperheisiin, eli seksuaalivähemmistöjen muodostamiin perheisiin.

Analyysi tuo esiin, että perhekäsitysten muodostumisen taustalla vaikuttivat eettiset tekijät ja yleisen mielipiteen huomioiminen Tutkimusaineistosta hahmottui neljä erilaista kulttuurisesti rakentuvaa kehää eli vakiintunutta tapaa, joita käytettiin perheestä puhuttaessa. Näitä kehiä olivat lapsen etu, uskonto, biologia ja avioliiton ja perheen institutionaalisuus. Kulttuurisia kehiä käytettäessä muodostui kaksi erilaista tapaa käsittää perhe, familistinen ja individualistinen.. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että suomalainen perhekäsitys pohjautuu joko uskonnollis-moralistiseen heteroydinperheajatteluun tai tätä purkavaan, vapaaseen tahtoon perustuvaan ja yksilöllisiä valintoja kunnioittavaan, perheajatteluun.

Asiasanat: Kriittinen perhetutkimus, sateenkaariperhe, kriittinen diskurssianalyysi, perhekäsitys

UNIVERSITY OF TAMPERE

School of Social Sciences and Humanities

NEVANKALLIO, NINNA: The conception of the family in Members of the Parliament's minds.

Master's thesis, 63 pages

Social Work

Supervisor: Tarja Vierula

May 2015

This Master's thesis deals with what Finnish people's conceptions of the family are like by looking into the family conceptions of the Members of Parliament. The data of this research is a record of a parliamentary discussion on February the twentieth in 2014 of a bill of gender neutral marriage. The hypothesis of this study is that the conceptions of the family in Members of Parliament reflect the conceptions of Finnish people. In this study a conception of family is understood more widely than a heterosexual nuclear family. The family is seen as free of blood and marital ties as a chosen family as in critical Family Studies.

The background theory of this study is social constructionism according to which reality is seen understood from a particular, culturally possible, vantage point and not a direct representation of reality. By using critical discourse analysis and the theory of argumentation the study aims at clarifying those factors that constitute the conceptions of family in the Members of Parliament and how this conception is produced. The study is also striving to picture how rainbow families i.e. families of sexual minorities are taken in Finland.

The analysis shows that on the background of how a conception of the family is formed were also ethical factors and acknowledgement of public opinion. From the research data took shape six different culturally constructed circles also called established practices, in the ways people talk about family. These were the circles of child benefit, equal treatment, religion, biology, the institutionalized idea of family and marriage and the will of people. In using the cultural circles in conversation formulated two different views of the family, familistic and individualistic. According to this study it can be noted that Finnish conception of family is based either on perception of religious-moralistic heterosexual nuclear family or on perception that dissolves that perception by respecting free will and personal choices.

Keywords: critical family studies, rainbow families, critical discourse analysis, conception of family

1.	JOHDANTO.....	1
2.	MONIMUOTOISET PERHEET	4
2.1	Familistinen ja individualistinen perhekäsitys	4
2.2	Perhesuhteet ja yhteiskunta.....	6
2.3	Erilaiset perhemuodot.....	8
2.4	Tutkimuksia suomalaisten suhtautumisesta sateenkaariperheisiin	10
2.4	Sateenkaariperheessä kasvaminen	13
2.6	Kriittinen perhetutkimus	16
3.	TUTKIMUKSEN TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS	19
3.1	Sosiaalinen konstruktionismi	19
3.2.	Kriittinen diskurssianalyysi	20
3.3	Argumentointi ja retoriset keinot	22
4.	TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ, AINEISTO JA ANALYYSI	24
4.1	Tutkimuskysymykset.....	24
4.2	Eduskunnan lähetekeskustelu tutkimuksen aineistona	24
4.3	Aineiston analyysi	26
4.4	Tutkijan positiot.....	28
5.	EETTISET TEKIJÄT JA YLEINEN MIELIPIDE PERHEKÄSITYSTEN TAUSTALLA	30
5.1	Yhdenvertainen kohtelu.....	30
5.2	Kansan tahto	33
6.	PERHEKÄSITYSTEN RAKENTUMINEN KULTTUURISINA KEHINÄ.....	36
6.1	Lapsen edun kehä	37
6.2	Uskonnon kehä	43
6.3	Biologian kehä.....	45
6.4	Avioliiton ja perheen institutionaalisuuden kehä	47
7.	KAKSI TAPAA KÄSITTÄÄ HYVÄKSYTTÄVÄ PERHE	50
8.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	54

LÄHTEET:.....	59
---------------	----

TAULUKOT JA KUVIOT

Taulukko 1. Aiemmin toteutettujen tutkimusten lähtökohdat.....	13
Taulukko 2. Kulttuuriset kehät ja niiden keskeiset sisällöt.....	34
Kuvio 1. Perhemyönteisyys kulttuurisesti rakentuvien kontekstikehien taustalla lähetekeskustelussa.....	56

1. JOHDANTO

Suomen eduskunta teki perjantaina historiallisen päätöksen. Eduskunta päätti äänin 105–92 hyväksyä samaa sukupuolta olevien avioliitot. Poissa oli kaksi edustajaa. Päätös menee vielä eduskunnan suuren valiokunnan käsittelyyn todennäköisesti ensi viikolla. Sen jälkeen asia palaa vielä koko eduskunnan päätettäväksi. Jos kaikki asiaan kuuluvat lait saadaan muutettua ensi vuoden loppuun mennessä, samaa sukupuolta olevat voisivat solmia avioliiton aikaisintaan 1. maaliskuuta 2017.

Helsingin sanomat 28.11.2014

Suomalainen perhekäsitys sekä yhteiskuntamme arvomaailma ovat jälleen uuden haasteen edessä eduskunnan hyväksyttyä kansalaisaloitteen sukupuolineutraalista avioliittolaista 12.12.2014. (Eduskunta 2014) Aiemmin näitä haasteita ovat olleet muun muassa 1970-luvulla tapahtunut aviottoman tai eronneen äidin ja lapsen aseman parannus avioerojen ja avoliittojen yleistyttyä (Nätkin 2003, 20, 31) sekä rekisteröidyn parisuhdelain tuleminen voimaan vuonna 2001 (Laki rekisteröidystä parisuhteesta).

Perhekäsityksen ihanne, ydinperhe, on kokenut koko olemassaolonsa ajan vastarintaa niissä tavoissa, joilla ihmiset perheensä rakentavat ja siinä, kenen he kokevat perheeseensä kuuluvan. Tässä tutkimuksessa tarkoitan perhekäsityksellä heteroydinperhettä moniulotteisempaa tapaa ymmärtää perhe. Ymmärrän perheen pikemminkin perheenjäsentensä itsensä mieltämien perheenjäsenten sommitelmana kuin jäykästi veri- ja aviositeisiin perustuvana rakennelmana. (Silva & Smart 1999, 7.)

Tutkin pro gradu -tutkielmassani sitä, millaisia perhekäsityksiä kansanedustajilla on ja sen kautta sitä, miten Suomessa suhtaudutaan sateenkaariperheisiin. Sateenkaariperhe on vakiintunut nimitys homo- tai lesbovanhempien tai muiden ei-heteroseksuaalisten vanhempien ja heidän lastensa muodostamasta perheestä (Kielitoimiston sanakirja 2015). Kuitenkaan kaikki perheet, joiden yksi tai useampi vanhempi kuuluu tämän määritelmän alle, eivät koe kuuluvansa sateenkaariperheisiin (Jämsä 2008, 26).

Päädyn tutkimaan aihetta, koska olen lastensuojelun sosiaalityöntekijänä toimiessani kohdannut sateenkaariperheitä ja huomannut että heidän kohtaamisensa voi olla työntekijöille haasteellista. Sillä, millainen käsitys hyvästä perheestä sekä yksittäisellä sosiaalityöntekijällä, työyhteisöllä että

sosiaalityöntekijöillä yleisesti on, on merkitystä niille ydinperhemallista poikkeaville perheille, joita he työssään kohtaavat. Erityisesti lastensuojelussa, jossa mennään syvälle perheen yksityisen alueelle, on tärkeää, että perhemuodon poikkeama ydinperheestä ei saa liian suurta painoarvoa perheen tilannetta arvioitaessa.

Aineistonani on eduskunnan täysistunnossa käydyistä lähetekeskustelusta laadittu 70-sivuinen pöytäkirja, jossa käsiteltiin kansalaisaloitetta avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta. Lakialoitteen tarkoitus oli muuttaa avioliittolakia siten, että myös samaa sukupuolta olevat parit voisivat solmia avioliiton, eikä parisuhdetta voisi enää rekisteröidä. Samoin ei myöskään sukupuolenkorjaus muuttaisi avioliittoa rekisteröidyksi parisuhteeksi. Tämän lisäksi kaikilla puolisoilla olisi oikeus yhteiseen sukunimeen ja yhtäläinen adoptio-oikeus. (Kansalaisaloitelaki 2013.) Eduskunta hyväksyi lakiehdotuksen avioliiton muuttamisen osalta mutta hylkäsi muut ehdotetut muutokset. Valitsin aineistokseni eduskunnassa käydyin keskustelun, koska oletukseni on, että kansanedustajien mielipiteet ovat tavallaan läpileikkaus suomalaisten asenteista. Me suomalaisethan olemme heidät demokraattisesti eduskuntaan valinneet.

Tutkimukseni teoreettismetodologisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi. Tutkimusmetodeina olen käyttänyt kriittistä diskurssianalyysiä ja retoristen keinojen ja argumenttien tunnistamista. Sitoudun tutkimuksessani kriittisen perhetutkimuksen ajatuksiin perheestä muuttuvana ja jatkuvan uudelleenmäärittelyn kohteena olevana (Silva & Smart, 1999, 1).

Vaikka sateenkaariperheisiin liittyvää julkista keskustelua on Suomessa tutkittu sekä mielipidekirjoitusten että lainsäädännön pohjalta, en ole löytänyt vastaavaa tutkimusta sosiaalityön näkökulmasta. Tutkimukseni tavoitteena on herättää näkemään niitä tekijöitä, jotka muokkaavat käsitystämme perheestä ja sitä kautta edesauttaa hyväksyvämpää suhtautumista erilaisia perhemuotoja kohtaan. Näin sosiaalipalveluja voitaisiin kehittää entistä tehokkaampaan suuntaan myös sateenkaariperheille.

Tutkielmani etenee siten, että seuraavassa luvussa käsittelen lyhyesti suomalaisen perhekäsityksen historiaa ja pohdin perhesuhteiden yhteiskunnallista säätelyä. Sen jälkeen kuvaan erilaisia perhemuotoja. Neljäs alaluku esittelee suomalaista tutkimusta, jota on tehty sateenkaariperheitä koskevasta julkisesta keskustelusta. Seuraavassa alaluvussa esittelen tutkimuksia sateenkaariperheessä kasvamisesta. Lopuksi esittelen kriittisen perhetutkimuksen näkemyksen

perheestä. Kolmas luku koostuu tutkimuksen teoreettismetodologisen viitekehyksen esittelystä ja neljäs luku tutkimuksen varsinaisen toteutuksen selostamisesta. Saamani tutkimustulokset esittelen viidennessä, kuudennessa ja seitsemännessä luvussa ja viimeinen luku muodostuu yhteenvedosta ja omista johtopäätöksistäni.

2. MONIMUOTOISET PERHEET

Tässä luvussa kuvailen niitä erilaisia perhemuotoja, joita yhteiskunnassamme on ollut 1800-luvulta lähtien. Ensimmäinen alaluku käsittelee perinteistä suomalaista perhekäsitystä. Tämän jälkeen käsittelen suomalaisiin lapsiperheisiin kohdistuvaa yhteiskunnallista sääntelyä. Kolmannessa alaluvussa pohdin erilaisia perhemuotoja. Sen jälkeen esittelen tutkimustuloksia suomalaisten suhtautumisesta sateenkaariperheisiin. Viidennessä alaluvussa käyn läpi joitakin tutkimuksia, joita on tehty lapsen kasvusta sateenkaariperheessä. Lopuksi esittelen kriittisen perhetutkimuksen näkemystä perheestä.

2.1 Familistinen ja individualistinen perhekäsitys

Ihanne kahden eri sukupuolta olevan henkilön avioliitosta ja heidän yhdessä biologisten lastensa kanssa muodostamasta ydinperheestä tuli ensin Suomen porvariston piiriin 1800-luvulla. 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä siitä tuli yleinen malli perheestä kaikille suomalaisille. Ensimmäinen yritys murtaa tätä ideaalia oli 1900-luvun alun suomalaisten naisten yhteiskunnallisten liikkeiden pyrkimys kohentaa aviottomien äitien ja lasten asemaa. Kuitenkin vasta 1970-luvulla, isyyslain ja perintökaaren muutoksen avulla, avioliitossa ja sen ulkopuolella syntyneiden lasten tasavertaisuus toteutui. (Nätkin 18 -19, 25)

Riitta Jallinojan (1984, 39–45, 55) mukaan 1800-luvulta alkaen julkisessa keskustelussa on ollut havaittavissa kaksi erilaista ideaalia perheen mallista. Ensimmäisen eli familistisen perheideaalin taustavaikuttajana on vahvasti kristinusko ja sen tärkeimpiä perustoja ovat äiti-lapsisuhde sekä seksuaalisuuden sisällyttäminen ainoastaan avioliittoon. Familistinen ideaali mieltää avioliiton koko elämän kestäväksi monogaamiseksi suhteeksi, johon syntyy lapsia. Mikäli mahdollista, äidin tulee tässä mallissa hoitaa pienet lapset kotona. Toinen eli individualistinen malli perustuu siihen, että ihmisillä tulee olla vapaus tehdä valintoja omien halujensa ja tunteidensa mukaisesti. Individualistisen näkemyksen mukaan parisuhteessa ollaan niin kauan kuin se on miellyttävää. Jos suhde on epätyytyttävä, siitä voidaan lähteä ja solmia mahdollisesti uusi parisuhde. Tässä mallissa ihmisillä on perheen ohella muitakin kiinnostavia elämänalueita, joten lapsia ei yleensä ole kovin monta.

Individualismia korostava näkemys on yleistynyt Suomessa 1960-luvulta lähtien. Sen seurauksena myös suvaitsevuus erilaisia perhemuotoja, kuten yksinhuoltajaperheitä, uusperheitä, adoptioperheitä ja sateenkaariperheitä kohtaan on kasvanut. 1960- ja 1970-luvuilla naisten tasa-arvo ja sen tavoittelu olivat näkyviä sekä asenteita muokkaavia ilmiöitä. Keski-ajan jälkeen vallitsevana ajattelutapana ollut moderni, rationaalinen suhtautuminen maailmaan ja sen ilmiöihin sai osakseen kritiikkiä ja postmoderni relatiivisuus sai yhä enemmän jalansijaa. Modernille tyypillisesti perheen ajateltiin olevan ”luonnollisuuteen” ja biologiaan perustuva heteroydinperhe. Postmoderni perhekäsitys puolestaan pyrkii horjuttamaan tätä perustaa ja tarjoamaan vaihtoehtoisia tapoja hahmottaa perhettä. Tämän myötä ihmisten on ollut mahdollista yhä enemmän itse pohtia ja tehdä arvovalintoja sen suhteen, millaiset perheet ovat ”oikeita” ja mahdollisia sen sijaan, että ydinperhettä pidettäisiin ainoana ja oikeana, luonnollisena perheenä. (Nätkin 2003, 16–22.)

Jallinojan (2008, 97, 115–116) mukaan ne mekanismit, joiden välityksellä perheenjäsenten väliset suhteet muodostavat perheen toimintakokonaisuuden, vaihtelevat. Perheen muodostumisen ytimessä on yhteenkuuluvuuden tunne, mutta tämä tunne voi syntyä - ja rikkoutua - monilla eri tavoin. Perheen rakentumisen taustalla ovat ne valinnat, sitoumukset ja neuvottelut, joita perheenjäsenten välillä on. Perheen kokoonpanoa ei voida pitää staattisena ja selvärajaisena vaan päinvastoin. Perheen kokoonpano on muuttuva ja vaihteleva ja siihen vaikuttavat erilaiset tapahtumat ja tilanteet ihmisten elämässä. Ihmiset myös kokevat perheen eri tavoin. Toisille perhe on hyvin rajattu kokonaisuus kun taas toiset kokevat suuren joukon ihmisiä perheenjäsenikseen. Myös elämäntilanteen muutos voi vaikuttaa käsitykseen perheen kokoonpanosta. Esimerkiksi pieni lapsi voi käsittää perheen eri tavalla kuin hänen vanhempansa. Sen sijaan että perheessä olisi kyse vanhemmista ja heidän lapsistaan, Jallinoja katsookin, että perhekokoonpanossa on aina kyse näiden lisäksi muista perheeseen liittyvistä sukulaisista ja läheisistä.

Familistinen ja individualistinen perhekäsitys ovat ideoita, jotka eivät yleensä esiinny todellisuudessa puhtaina perhetyyppinä (Jallinoja 1984, 55.) Familistiset ja individualistiset ideaalit myös muuttuvat sykleittäin erilaisten painotuserojen myötä ja niillä on aina vaikutusta toisiinsa. Medialla ja ammattikäytännöillä on suuri merkitys siinä, millainen käsitys perheestä yhteiskunnasta kulloinkin vallitsee. Kun suuri osa mediasisällöistä on jommankumman käsityksen takana, voidaan puhua familistisesta tai individualistisesta aikakaudesta. (Jallinoja 2006, 264–268.)

2000-luvulle tultaessa Suomen ilmapiirissä tapahtui familistinen käänne, kun individualismi ja markkinatalous saivat osakseen yhä kasvavaa kritiikkiä. Perhe oli kuitenkin menettänyt

asemansa ”luonnollisena” modernisaatiokehityksen ja individualismin kasvun myötä ja sen vahvistamiselle täytyi löytyä muita perusteita kuin biologia. Perusteiksi otettiin paradoksaalisesti juuri moderni rationalismi ja henkilökohtainen valinta. Perheen asettaminen etusijalle esimerkiksi uraan nähden oli tulosta valinnanvapaudesta ja perusteet tälle valinnalle löydettiin kehityspsykologiasta. Kun uudistunut familistinen ideologia sai yhä enemmän kannatusta julkisessa keskustelussa, huoli perheen rapautumisesta kasvoi. (Jallinoja 2006, 102–104, 268–270.)

Suomalaisen yhteiskunnan perhekäsitystä leimaa heteronormatiivisuus. (Esim. Jallinoja 1984; Forsberg 2003; Nätkin 2003; Yesilova 2009.) Jukka Lehtosen (2006, 13) mukaan ajattelutapaa, joka kieltäytyy näkemästä seksuaalisuuden ja sukupuolen erilaisia ilmenemismuotoja, sekä pitää heteroseksuaalisuutta muita ilmenemismuotoja parempana, kutsutaan heteronormatiivisuudeksi. Hänen mukaansa se on ajattelutapa, jossa maailmassa ajatellaan olevan vain naisia tai miehiä, eikä yksilö voi olla molempia yhtä aikaa. Tämä pitää samalla sisällään myös oletuksen tai toiveen ihmisten heteroseksuaalisuudesta.

2.2 Perhesuhteet ja yhteiskunta

Perhesuhteet perustuvat hoivaan, huolenpitoon ja vastuuseen. Näiden jakamisesta perheenjäsenten kesken päätetään neuvottelemalla niin perheen arjessa kuin perhettä perustettaessa tai sen hajotessa. Jakamisen perustana ovat perinteisesti olleet sekä sukupuoli että sukupolvi. Myös yhteiskunnan ja perheiden kesken käydään neuvottelua näiden vastuualueiden jakamisesta. Tärkeänä kysymyksenä perhesuhteita määritettäessä on se, kenelle perhesuhteiden ajatellaan kuuluvan ja kenet suljetaan niiden ulkopuolelle. (Sevón & Notko 2008, 13.)

David Morganin (1996, 194–196) mukaan perhe-elämän keskeinen merkitys eri yhteiskunnissa liittyy universaalisti koettuihin, biologiaan liittyviin, muuttumattomiin tapahtumiin ihmisten elämässä. Tällaisia ovat seksuaalisuus, syntymä, ikääntyminen ja kuolema ja niihin kiinteästi liittyvät hoiva, sukupuoli ja ruumiintoiminnot. Myös uskonto ja moraali liitetään usein perheeseen ja niiden odotetaan tarjoavan ohjeita siihen, miten seksuaalisuutta pitää toteuttaa ja perhe-elämää elää. Nämä ovat asioita, joita keskustelu perheestä useimmiten sisältää. Lisäksi lainsäädännöllä ja sillä, miten perheestä puhutaan poliittisessa keskustelussa, on vaikutusta siihen, miten perhe koetaan ja miten sitä rakennetaan.

Suomen julkisessa ja poliittisessa keskustelussa ilmaistaan usein huolta perheiden tilasta. Huolta kannetaan sekä lapsuudesta että vanhemmuudesta. Perhe on siis yksi yhteiskunnallisista asioista. (Bardy 2001, 19; Yesilova 2009, 27.) Katja Yesilovan (2009, 20–29) mukaan perhesuhteiden yhteiskunnallistuminen on prosessi, joka alkoi länsimaissa 1700–1800-luvuilla. Aiemmin perhe oli käsitetty lähinnä taloutena, johon kuului vanhempien ja lasten lisäksi muita sukulaisia sekä palvelusväkeä, mutta 1900-lukua lähestyttäessä perheen nimitys alettiin liittää vanhempien ja lasten yhteisasumiseen. Tuona aikakautena perhe otettiin esille julkisessa keskustelussa mitä moninaisimmissa yhteyksissä. Perhettä käsiteltiin yhä useammin samassa yhteydessä kuin esimerkiksi valtiota, kansakuntaa, terveyttä, hygieniaa, kasvatusta tai asumista. Kun aiemmin hyvin yksityisenä pidetty elämän osa-alue yhdistettiin koko kansaa koskeviin asioihin, perhe tuli osaksi yhteiskunnallisia prosesseja. Tämä johti myös siihen että perhettä alettiin tutkia ja kontrolloida uudella tavalla. Ennen ydinperhemallin tuloa perhe oli patriarkaalinen ja perustui isän valtaan, Se oli instituutio, jota ohjasivat talous, laki, säännöt ja oikeuksien sekä vastuun jakaminen. Ydinperhekäsitys muutti perhekäsityksen biologisten, sosiaalisten ja psykologisten lainalaisuuksien muovaamaksi yhteisöelämän rakentajaksi. Tällöin myös äidin asema perheessä kasvoi isää merkittävämmäksi. Patriarkaalisuuden vähentyessä perheessä esiintyvien tunnesuhteiden merkitys on kasvanut ja niiden nähdään olevan normaalin kehityksen ja yhteisöelämän perusedellytys. (Mt., 201–203.)

Michel Foucault'n (1990, 24–32) mukaan perhesuhteiden yhteiskunnallistamiseen liittyvä kehitys aiheutui valtioiden taloudellisen ja poliittisen hyödyn tavoittelusta. Yhteiskunnallistamisen tavoitteena oli kansalaisten sukupuolisuuden sääntely siten, että työvoima uusintuisi mahdollisimman tehokkaasti. Tämä tarkoitti heteroydinperheen luomista tavoiteltavaksi perhemalliksi. Foucault käytti käsitettä hallintamentaliteetti (governmentality) kuvaamaan niitä tapoja, millä yhteiskunta kohdistaa valtaa kansalaisiinsa. Hänen mukaansa erityisesti länsimaissa hallintavaltaa suositaan muiden vallankäytön tapojen kustannuksella ja se on johtanut siihen, että hallintamentaliteetti on tullut osaksi valtioita. Hallintamentaliteetti määrittelee, mitkä asiat kuuluvat yksityisen sääntelyn ja mitkä hallinnollisen sääntelyn piiriin. (Foucault 2007, 108–109.)

1950-luvulta lähtien Suomen valtio pyrki tukemaan lapsiperheitä niille kohdistettuja palveluita lisäämällä sekä erilaisilla tulonsiirroilla. 1990-luvun talouslama kuitenkin aiheutti sen, että näistä tuen muodoista päätettiin leikata. Samoihin aikoihin myös yhteiskunnallinen huoli perheiden ja lasten hyvinvoinnista lisääntyi voimakkaasti, mikä näkyi muun muassa eduskunnassa lisääntyneinä aihetta koskevinä esityksinä. Näin lasten ja perheiden hyvinvointi muuttui poliittiseksi kysymykseksi,

jollainen se on yhä nykyäänkin. (Harrikari 2011, 319–331.) Harrikari (mt., 341–343) esittää, että tämän politisoitumisen taustalla on neljä tekijää. Ensinnäkin, kansanedustajien ja koko yhteiskunnankin jäsenten jaettu ahdistus on lisääntynyt. Myös edustajien oma poliittinen tausta selittää osaltaan huolta hyvinvoinnista, sillä se vaikuttaa heidän näkemykseensä normaalista perheestä. Kolmanneksi, perheiden ja lasten hyvinvointi on usein poliittisten erimielisyyksien lähde, sillä näkemykset siitä, mitkä tekijät edesauttavat hyvinvointia ja aiheuttavat pahoinvointia, vaihtelevat puolueittain. Neljäntenä tekijänä on poliittisen konservatismen lisääntyminen, mikä pitää sisällään matalan poikkeavuuden sietokyvyn, intensiivisen huolen sekä radikaalit - usein menneisyyttä ihannoivat - interventioehdotukset.

Ydinperheideaalia vasten tarkasteltuna siitä eroavat perhemuodot näyttäytyvät poikkeavina ja ongelmallisina. Tämä johtaa näkemykseen, että ainoastaan ydinperhe voi ylläpitää vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä ja ihmisyyttä. (Yesilova 2009, 206.) Ydinperheideaalista huolimatta perheiden monimuotoisuuskin on tätä päivää. Yhteiskunnalliset säädökset, käytännöt ja odotukset vaikuttavat osaltaan siihen, miten perhe-elämää eletään, mutta myös toisin päin. Se, miten perhe-elämää eletään, vaikuttaa myös yhteiskuntaan. Perheessä eläminen ei ole pelkästään tietyn perheideaalin noudattamista vaan jokainen perhe ratkoo eteensä tulevia solmukohtia omalla tavallaan. Kun yhteiskunnan säädökset, käytännöt ja odotukset sallivat erilaisten perheiden olemassaolon ja tukevat perheitä, edellytykset huolen vähentämiselle ovat olemassa.

2.3 Erilaiset perhemuodot

Sosiaalisilla instituutioilla viitataan inhimilliseen toimintaan ja vuorovaikutukseen liittyviin ilmiöihin, jotka toistuvat monissa yhteiskunnissa samankaltaisina, ajasta ja paikasta riippumattomina. Niiden tehtävänä on esimerkiksi määrittää perhe- ja sukulaisuussuhteita, tuotantoa ja tulonjakoa sekä rangaistavia ja palkittavia tekoja. Perhe on yksi merkittävimmistä sosiaalisista instituutioistamme. Vanhempien ja lasten välinen suhde määrittyy kulttuurisidonnaisesti, mutta perhe itsessään on instituutio kaikissa kulttuureissa, sen muoto vain vaihtelee. Instituutiot säätelevät ihmisten toimintaa tarjoamalla yhteiskunnan jäsenille valmiita toimintamalleja, joiden avulla yksilön on mahdollista toimia yhteiskunnan hyväksymällä tavalla. (Ruonavaara 2014, 29–30; Allardt & Littunen 1972, 27.)

Perheen muodostuminen alkaa yleensä kumppanin valinnasta. Vaikka kumppanin valinta perustuu vapaaseen tahtoon, monet sosiaaliset normit vaikuttavat siihen. Tällaisia normeja ovat muun muassa sopiva ikä, kumppanien määrä, sukupuoli ja kumppanien samankaltainen sosioekonominen tausta. (Jalovaara 2014, 156–157.)

Länsimaissa sekä perhemuodot että ihmisten elämänculut ovat olleet voimakkaassa muutoksessa viimeisen sadan vuoden ajan (mt., 152). Vielä 1900-luvun alussa avioliitto oli se perusta, jonka varaan perhe rakentui. Liittojen päättymissyynä oli tuolloin pääasiassa toisen puolison kuolema, mutta sen jälkeen avioerot ovat lisääntyneet runsaasti. Esteet avioliiton purkamiselle ovat vähentyneet, sillä esimerkiksi naiset ovat aiempaa taloudellisesti itsenäisempiä. Myös yhteiskunnan asenteet ovat muuttuneet aiempaa sallivimmiksi, eikä avioero ole enää häpeällinen asia, vaan osa ihmisten elämänculua. Tärkeimpänä syynä erojen lisääntymiselle on kuitenkin yleinen arvomaailman muutos. Individualistiset arvot ovat lisääntyneet ja sen myötä liitot perustuvat yhä useammin romanttiselle ja intohimoiselle rakkaudelle. Kun rakkaus loppuu, suhde päätetään ja tilalle tulee usein uusi suhde. (Mt., 158–159.)

Yksilöllistyneen arvomaailman ansiosta valinnanvapaus myös entistä monimuotoisempiin tapoihin rakentaa perhe on kasvanut eikä perhe enää välttämättä perustukaan muodollisiin, yleispäteviin veri- ja aviositeisiin. Kun perheen muodostumisen taustalla on subjektiivinen kokemus omasta perheestä, voidaan hyvin erilaisia intiimisuhteiden kokonaisuuksia pitää perheinä. Perhe voi tällöin koostua yhdessä asuvista, erillään asuvista, eri tai samaa sukupuolta olevista, perheen itsensä valitsemista perheenjäsenistä. (Silva & Smart 1999, 7.)

Perhe-sanaan liitettävillä määreillä voidaan kuvata erilaisia ideaaliperheistä poikkeavia perheitä. Määreet monikko- ja adoptio- liittyvät perheessä oleviin lapsiin kun taas ero- ja uus- viittaavat vanhempien tekemiin ratkaisuihin. Monikulttuurinen-, muslimi- ja somali- määreet kertovat perheenjäsenten uskonnollisesta ja etnisestä taustasta. Samalla logiikalla jokainen perhe voidaan määritellä normiperheestä poikkeavaksi. Myös medially on merkittävä vaikutuksensa siinä, miten suomalaiset käsittävät perheen. Ellei mediassa olisi puhuttu esimerkiksi sateenkaariperheistä, olisi se nykyistä paljon tuntemattomampi käsite ihmisille.

Perheiden monimuotoistuminen voidaan nähdä uhkana moraalille, kristinuskolle ja yleiselle yhteiskuntajärjestykselle. Erityisesti seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten perheet aiheuttavat tätä uhkaa, sillä yksinhuoltaja-, adoptio- sekä uusperheet nähdään yleensä perustaltaan

heteroperheisiin rinnastettavina ilmiöinä, heteronormatiivisesti. Yhteiskunnan asenteiden ollessa kielteisiä sateenkaariperheitä kohtaan, on vaarana, että näissä perheissä kasvavat lapset joutuvat kokemaan syrjintää.

Vaikka perheen ilmiasu muuttuu ja monimuotoistuu, on sen perimmäinen olemus pysynyt samana. Edelleen vanhempien tavoitteena on pääosin suoda lapselle hyvä ja turvallinen lapsuus ja luoda hänelle mahdollisuuksia itsenäiseen selviytymiseen ja elämässä menestymiseen.

2.4 Tutkimuksia suomalaisten suhtautumisesta sateenkaariperheisiin

Sateenkaariperheellä tarkoitetaan sellaisia lapsiperheitä, joissa ainakin yksi vanhemmista kuuluu seksuaalivähemmistöihin eli homoihin, lesboihin, biseksuaaleihin tai transihmisiin. Sateenkaariperhe voi olla myös niin kutsuttu usean vanhemman muodostama kolmi- tai neliapilaperhe. (Jämsä 2008, 26.) Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2013 400 niin kutsuttua virallista sateenkaariperhettä, joissa vanhemmat ovat rekisteröineet parisuhteensa. (Tilastokeskus 2013.) Muista ei ole mahdollista pitää lukua mutta esimerkiksi Jämsä esittää, että sateenkaariperheitä on Suomessa tuhansia (Jämsä 2008, 27). Julkinen keskustelu sateenkaariperheistä on ollut runsasta erityisesti silloin, kun niitä koskeva lainsäädäntö on ollut ajankohtaista. Hedelmöityshoitolakia, lakia rekisteröidystä parisuhteesta ja sukupuolineutraalia avioliittolakia koskeva vilkas julkinen keskustelu ovat siitä selkeitä esimerkkejä. Seuraavaksi esittelen joitakin suomalaisia sosiaalitieteellisiä tutkimuksia tästä keskustelusta. Jokaisen esittelemäni tutkimuksen taustateorianä on sosiaalinen konstruktionismi.

Valitsin tarkasteluuni suomalaisesta yhteiskunnasta tehtyjä sosiaalitieteellisiä tutkimuksia sateenkaariperheisiin asennoitumisesta, koska oman tutkimukseni tavoitteena on tarkastella nimenomaan suomalaisten perhekäsitystä. Tutkimusten valinnassa käytin kriteerinä sitä, että niiden aineistona käytettiin julkisesti käytyä keskustelua. Charpentierin tutkimus oli minulle jo ennestään tuttu, ja muut tutkimukset löysin Helsingin ja Tampereen yliopistojen julkaisuarkistoista.

Sari Charpentier tutki lisensiaattityössään vuonna 1996 Suomessa käytyä homoliittokeskustelua sanomalehdissä julkaistujen mielipidekirjoitusten kautta. Hänen tarkoituksenaan oli selvittää sitä, miten uskonto ja valta lomittuvat tässä keskustelussa. Charpentier tunnisti käytössään olevasta aineistosta neljä erilaista diskurssia, joiden avulla kirjoittajat perustelivat mielipidettään. Näitä olivat

kristillinen, biologinen, psykologinen ja rakkaus-diskurssi. Useasta kirjoituksesta oli löydettävissä myös useampaan kuin yhteen luokkaan kuuluva perustelu. Samaa sukupuolta olevien avioliitto-oikeutta puoltavissa kirjoituksissa homo- ja heteroseksuaalisuus nähtiin toisiinsa nähden samanarvoisina kun taas vastustavissa kirjoituksissa homoseksuaalisuus oli poikkeama normista eli heteroseksuaalisuudesta. (Charpentier 1999, 44–63.)

Anna Moringin (2013) väitöskirja ”Oudot perheet” on ensimmäinen Suomessa tehty väitöstutkimus sateenkaariperheistä. Hän tutki diskurssianalyysin keinoin perheihanteen rakentumista julkisessa keskustelussa sateenkaariperheistä. Moring käsittää kriittisen perhetutkimuksen mukaisesti perheen muuttavana ja liikkuvana käsitteenä, jota muotoillaan koko ajan uudelleen. Moringin tutkimusaineistona olivat sateenkaariperheitä koskevat lakitekstit, artikkelit ja suomalaiset sekä ruotsalaiset oppaat ja ohjeet, jotka on suunnattu sateenkaariperheille. Hänen tutkimuksessaan lapsen etu näyttäytyi itsestään selvänä normina, jota vastaan kukaan ei asettunut. Sen avulla kuitenkin perusteltiin täysin vastakkaisiakin ratkaisuehdotuksia. Lapsen etuun liitettiin kolme diskurssia, joita olivat psykologiset diskurssit, vanhempien seksuaalinen suuntautuminen ja homolapsen pelko - diskurssit. Näistä ennen kaikkea pelko lapsen seksuaaliseen suuntautumiseen vaikuttamisesta tuli esille läpi aineiston. Moringin tutkimuksen mukaan vanhemmuutta ja perhettä määrittivät erilaiset konfliktit, ongelmat ja yhteiskunnassa vallitseviin kategorioihin mahtumisen hankaluus.

Julia Katila (2012) tutki pro gradu -tutkielmassaan kristinuskon roolia Suomalaisessa yhteiskunnassa ja sen linkittymistä perhekäsitykseen. Hän käytti aineistonaan Ajankohtaisen kakkosen kahdessa Homoilta-ohjelmassa käytyjä keskusteluja. Katilan mukaan hän yhdistelee metodologiassaan diskurssianalyysiä, retorista sosiaalipsykologiaa, keskustelunanalyysiä, feminismiä ja queer-teoriaa. Katila tunnisti aineistostaan kahdeksan eri diskurssia, joilla sukupuoliisuutta ja seksuaalisuutta sekä perhettä rakennettiin. Näitä olivat luonnollisuus-, sairaus/poikkeavuus/rikinäisyys-, perinteinen perhe/yhteiskunnan jatkuvuus- lapsen etu-, tasavertaisuus/ihmisoikeus-, kristinuskon/raamattu-, rakkaus/tunne- ja epädiskurssit. Tässä tutkimuksessa epädiskurssit tarkoittivat sitä, miten keskustelusta jätettiin pois ne seksuaalivähemmistöihin kuuluvat, jotka eivät tavoitelleet perheideaalia.

Mari Voutilaisen (2008) pro gradu -työssä tutkittiin perheen rakentumista poliittisessa keskustelussa. Hänen aineistonaan olivat hedelmöityshoitolakiin ja isyyslakiin liittyvät eduskunnan täysistunnot sekä niiden pöytäkirjat. Voutilaisen menetelminä olivat etnometodologia ja jäsenyysskategorisointi. Voutilainen tunnisti tutkimusaineistostaan kaksi erilaista käsitystä hyvästä perheestä eli perinteisen

ydinperheen sekä sosiaalisen vanhemmuuden, johon kuuluivat rakkaus ja huolenpito. Molemmissa käsityksissä hyvää perhettä määritteli lapsen etu.

Susanna Ludströmin (2007) metodina oli retorinen diskurssianalyysi hänen tutkiessaan perhekäsityksiä niistä eduskunnassa käydyistä keskusteluista, joissa käsiteltiin parisuhdelakia ja hedelmöityshoitolakia. Lundström havaitsi yhteensä yhdeksän eri diskurssia, joilla toisaalta pyrittiin mahdollistamaan tiettyjä yksilönoikeuksia ja toisaalta tukemaan modernia perhekäsitystä. Näitä diskursseja olivat monimuotoiset perheet-, yksilönoikeus-, rakkaus-, lapsen oikeus-, luonnollisuus-, kristillinen-, perhe kriisissä- sekä miehen ja naisen avioliiton ensisijaisuusdiskurssi.

Myös Anna Heino (2004) käytti retoriikan tutkimusta tutkimusaineistonsa kartoittamiseen. Tutkimusaineisto koostui vuoden 2002 hedelmöityshoitolakiesityksestä ja siitä käydyistä eduskuntakeskustelusta. Heino oli erityisesti kiinnostunut siitä, mitä merkityksiä konservatiivit tässä keskustelussa liittivät perheeseen. Tutkimustuloksena oli, että heteroseksuaalisen ydinperheen säilyttäminen ja vahvistaminen oli se, mihin konservatiivit argumenteillaan pyrkivät. Argumentit jakautuivat luonnollisuusargumentteihin ja lapsen hyvinvointi -argumentteihin. Molempien argumenttityyppien tausta-ajatuksena oli kuitenkin, että ydinperhe on ainoa perhemalli, joka pystyy varmistamaan sekä yksilöiden että yhteiskunnan tasapainoisen ja terveen kehityksen.

Salla Valtarin (2014) pro gradu -tutkielman metodina oli argumentaation retoriikka. Hän tutki sukupuolineutraalista avioliittolaista kirjoitettuja mielipidekeskusteluja, joita kirjoitettiin ennen kansalaisaloitteesta käytävää lähetekeskustelua. Valtari tunnisti aineistostaan Charpentierin lailla tasa-arvoisuuden lakia puoltavissa kirjoituksissa. Vastustavista kirjoituksista tuli esille biologiaan ja avioliiton yhteiskunnalliseen perustaan vetoaminen. Nämä molemmat pitivät sisällään myös lapsen edusta puhumisen. Kristinuskolla puolestaan sekä vastustettiin että puollettiin kansalaisaloitetta.

Olen laatinut näiden seitsemän tutkimuksen perustiedoista kokoavan taulukon (1), josta ilmenevät tutkimusten lähtökohdat ja tutkimustavat. Viidessä pro gradu -tutkielmassa on havaittavissa samansuuntaisia tuloksia kuin Charpentierin tutkimuksessa. Sen sijaan Moringin havaitsemaa diskurssia ”homolapsen pelko” ei niissä ainakaan suoranaisesti esiinny. Sen voidaan kuitenkin ajatella ainakin osittain sisältyvän ”lapsen etu/oikeus”- diskurssiin siinä mielessä, että näissä tutkimuksissa homoseksuaalien vanhemmuuden ajateltiin vahingoittavan lasten tasapainoista kehitystä. Yksi vahingoittava tekijä, vaikkakin ääneen lausumaton, voisi olla se, että homoseksuaalit vanhemmat siirtävät homoutensa lapsilleen. Myös omassa aineistossani lapsen edulla argumentoitiin

sekä lakialoitteen puolesta että sitä vastaan. Lisäksi aineistossa käsiteltiin ympäristön vaikutusta lapsen seksuaali-identiteetin rakentumiseen. Näiden seikkojen vuoksi seuraava alaluku käsittelee kansainvälisiä tutkimustuloksia siitä, miten vanhempien homoseksuaalisuus vaikuttaa lapseen.

Taulukko 1. Aiemmin toteutettujen tutkimusten lähtökohdat. (Charpentier 1999; Moring 2013; Katila 2011; Lundström 2007; Valtari 2014; Voutilainen 2008).

Tutkija	Tutkimuksen tarkoitus	Aineisto	Menetelmät	Tulokset
Charpentier, Sari	Uskonnon ja vallan lomittuminen homoliittokeskustelussa	Sanomalehdissä julkaistut mielipidekirjoitukset	Diskurssianalyysi, argumentaation analyysi	kristillinen, biologinen, psykologinen ja rakkausdiskurssi
Moring, Anna	Perheihanteen rakentuminen	Lakitekstit, artikkelit, oppaat ja ohjeet, jotka käsittelevät sateenkaariperheitä	Diskurssianalyysi, kriittinen perhetutkimus	Lapsen etu: Psykologiset, vanhempien seksuaalinen suuntautuminen ja homolapsen pelko diskurssit Vanhemmuutta ja perhettä määrittävät erilaiset konfliktit, ongelmat ja kategorioihin mahtumisen hankaluus
Katila, Julia	Selvittää kristinuskon roolia suomalaisessa yhteiskunnassa	Ajankohtainen kakkonen, Homoillat	Diskurssianalyysi, retorinen sosiaalipsykologia, keskusteluanalyysi, feminismi, queer-teoria	Luonnollisuus-, poikkeavuus-, perinteinen perhe/yhteiskunnan jatkuvuus-, lapsen etu-, tasavertaisuus-/ihmisoikeus-, kristinuskon-, rakkaus ja epädiskurssit
Lundström, Susanna	Julkisen ja yksityisen suhteen määrittäminen. Miten perheestä ja parisuhteesta	Eduskuntakeskustelut hedelmöityshoitolaki, parisuhdelaki	Retorinen diskurssianalyysi	Monimuotoiset perheet-, yksilönoikeus, rakkaus-, lapsen oikeus-, luonnollisuus-, kristillinen-, perhe kriisissä-, miehen ja naisen avioliiton ensisijaisuus diskurssit
Valtari, Salla	Miten avioliittoa määritellään julkisessa keskustelussa ja syvällisempi ymmärrys siitä	Helsingin sanomien yleisönosastokirjoitukset sukupuolineutraalista avioliittolaista	Uusi retoriikka, argumentaation retoriikka	Kannattajat: yhdenvertaisen kohtelun ja rakkausdiskurssit Vastustajat: biologinen ja avioliiton institutionaalisuuden diskurssi Molemmat käyttivät kristinuskonkonnollista diskurssia
Voutilainen, Mari	Selvittää missä puitteissa lainsäätäjä määrittelee perhettä	eduskuntakeskustelut hedelmöityshoitolaki, isyyslaki	Etnometodologia, jäsenyysskategorisointi	Kaksi käsitystä hyvästä perheestä: Perinteinen ydinperhe ja sosiaalinen vanhemmuus pitäen sisällään rakkauden ja huolenpidon. Hyvän perheen määrittelee molemmissa lapsen etu.

2.4 Sateenkaariperheessä kasvaminen

Lasten kehitystä homoseksuaalien vanhempien hoivissa on tutkittu runsaasti, koska on haluttu selvittää, pitävätkö yleiset oletukset lasten kasvun vaikeuksista näissä perheissä paikkansa. On epäilty, että lasten emotionaalinen kehitys häiriintyy, koska homoseksuaalien vanhemmuus on puutteellista ja että lasten sosiaalinen kehitys häiriintyy vanhempiin liittyvän sosiaalisen leiman

vuoksi. Lisäksi on pelätty että lapsen seksuaalinen kehitys häiriintyy vanhempien seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. (Patterson 1992; Solantaus 2003, 24–25; Tolvanen 2007.) Yleensä seksuaalisen kehityksen ajatellaan pitävän sisällään sukupuoli-identiteetin kehityksen, sosiaalisen sukupuolen omaksumisen sekä seksuaalisen suuntautumisen vakiintumisen. Tutkimuksissa on kuitenkin toistuvasti osoitettu, että sukupuoli-identiteetin muodostumiseen ei vaikuta millään tavalla se, mitä sukupuolta olevien vanhempien muodostamassa perheessä lapsi kasvaa. Myöskään sosiaalisen sukupuolen omaksumisessa ei tutkimusten mukaan ole havaittu systemaattisia eroja, jotka riippuisivat vanhempien sukupuolesta. Seksuaalisen orientaation suhteen tutkimuksissa on tullut ilmi, että nuoruusvaiheessa useammat sateenkaariperheissä kasvaneet nuoret kokeilevat suhdetta samaa sukupuolta olevaan kumppaniin kuin heteroperheissä kasvaneet. Sen sijaan tunteet samaa sukupuolta kohtaan ovat yhtä yleisiä molemmissa ryhmissä. Aikuistumisen myötä nämä erot katoavat ja molemmista ryhmistä löytyy yhtä paljon homo- ja heteroseksuaalisesti suuntautuneita. (Solantaus 2003, 27 - 31).

Tutkimukset, joita on tehty samaa sukupuolta olevien vanhempien lapsista, ovat aiemmin keskittyneet lähes täysin lesbovanhempien lapsiin, jättäen homovanhemmat sivuun. Alkujaan tutkitut lesbovanhempien lapset olivat syntyneet biologisen äidin aiemmasta heteroseksuaalisesta suhteesta. 1990-luvun puolivälin jälkeen yhä useampi lesboperheessä kasvanut lapsi on myös syntynyt siihen lahjoitettujen sukuosien avulla. Ensimmäiset tutkimukset tällaisista perheistä osoittivat, että niihin syntyneet lapset eivät eroa lapsuudessa eivätkä murrosiässä sukupuolen kehityksen, kaverisuhteiden, psykologisen hyvinvoinnin tai seksuaalisen suuntautumisen osalta heterovanhempien lapsista (Golombok 2013, 63). Muun muassa Flaks, Fisher, Masterpasqua ja Joseph (1995, 105–114) käsittelevät artikkelissaan tekemäänsä vertailevaa tutkimusta koskien lesbo- ja heteroseksuaalisia vanhempia sekä heidän lapsiaan. Tutkimuksessa arvioitiin lasten kognitiivisia taitoja ja käyttäytymistä sekä vanhempien parisuhteen laatua ja vanhemmuuden taitoja. Tuloksista ei paljastunut merkittäviä eroja ryhmien välillä.

Tutkimusten valossa on perusteltua väittää, ettei sateenkaariperheessä kasvavalle lapselle koidu haittaa erilaisten vanhempien kanssa kasvamisesta. Homo- ja lesbovanhempien lapsia uhkaavat samantyyppiset vaarat kuin heterovanhempienkin lapsia. Välinpitämättömyys, vanhempien alkoholi- tai talousongelmat, väkivalta ja perheen huono ilmapiiri voivat aiheuttaa haittaa lapsen kasvulle molemmissa perheryhmässä. On kuitenkin todettava, että homo- ja lesbovanhempien lapsille saattaa olla haittaa siitä, että heidän perhemuotonsa stigmatisoidaan ja marginalisoidaan korostamalla sen

erilaisuutta ja pitämällä sitä yhteiskunnallisesti epätoivottavana. (Flaks, Fisher, Masterpasqua, & Joseph 1995; Nätkin 2003; Solantaus 2003.)

Viime vuosina yhä useampi homomies on kasvatusvastuussa lapsista joko avioeron jäljiltä, adoption tai lesbovanhempien kanssa jaetun vanhemmuuden myötä. Koska nykyään on maailmanlaajuisesti entistä helpompi päästä avustettujen lisääntymistoimenpiteiden ulottuville, pieni mutta yhä kasvavampi joukko homomiehiä tulee vanhemmaksi sijaissynnyttäjän avulla. Tästä aiheesta ei kuitenkaan ole vielä tehty tutkimusta. Tutkimukset homovanhemmuudesta adoption kautta voivat antaa suuntaa sille, millaisia tulevat tutkimustulokset aiheesta voivat olla. (Golombok 2013, 64)

Edelleen käynnissä on jatkuva keskustelu siitä onko vai eikö ole eroa siinä, millainen sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen ja asenteet seksuaalisuutta kohtaan muodostuvat lapsille, jotka kasvavat heteroseksuaalisten tai homoseksuaalisten vanhempien kasvattamina. Toisaalta on olemassa yhteinen mielipide siitä, että lesbovanhempi ja heteroseksuaalinen vanhempi eroavat toisistaan joillakin vanhemmuuden osa-alueilla sekä käytökseltään. Suuri osa tästä tutkimuksesta on tehty lesboperheissä, joissa lapsi on syntyisin äidin aiemmasta heteroseksuaalisesta perheestä. Nämä perheet eroavat kuitenkin suunnitellusta lesbovanhemmuudesta mm. erokokemuksen, äitipuoleuden ja äidin seksuaalisen suuntautumisen paljastamisessa lapselle. Vaikka lesboperheet ovat perinteisen perheen vastakohtia rakenteeltaan, kohtaavat ne samoja arjen ongelmatilanteita kuin heteroseksuaaliset perheet. Sen lisäksi lesboperheet joutuvat käsittelemään asioita, joita heteroperheet eivät joudu. Tästä esimerkkinä ovat muun muassa päätös ryhtyä vanhemmaksi, se, miten se mahdollistetaan sekä yhteiskunnan homofobian kohtaaminen (Bos & van Balen & van den Boom 2007,)

Steven Hicks (2005) esittää, että se, että yleensä puhutaan homo- ja lesbovanhemmuudesta ja sen vaikutuksesta lapseen, antaa ymmärtää, että homot ja lesbot ovat (heteroseksuaaleista poiketen) tietyn tyyppisiä persoonia, joilla on luonteenpiirteitä, jotka he voivat siirtää edelleen lapsille. Usein väitetään, että lesbo- ja homovanhempien lapsista tulee vähemmän oman sukupuolensa piirteisiä ja avoimempia homoeroottiseen suhteeseen ryhtymiselle kuin heterovanhempien lapsista. Hicksin mukaan se, että erilaisuus näyttäytyy niin voimakkaana tekijänä samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuudessa, on syytä nostaa tarkempaan tarkasteluun. Hän myöntää, että samaa sukupuolta olevien vanhempien perheessä kasvaminen on erilaista siinä mielessä, että nämä perheet nähdään päinvastoin kuin heteroperheet, epänormaaleina. Epänormaalin kuvan muodostumiseen vaikuttavat niin lainsäädännölliset, moraaliset kuin sosiaaliset ulottuvuudet. Tämä erilaisena näkeminen on seurausta niistä diskursseista, jotka paikantavat, määrittävät ja säilyttävät homo- ja lesboperheiden

asemaa erilaisena, alempiarvoisena tai jopa turmiollisena, eikä siitä, että niissä olisi epänormaaleja piirteitä.

Golombokin ja Taskerin (1996) mukaan sosiaalisen oppimisen teorioiden näkökulmasta vanhemmat voivat vaikuttaa lasten seksuaaliseen suuntautumisen omilla asenteillaan. Jos vanhemmilla, ovat he sitten hetero- tai homovanhempia, on myönteinen asenne homoseksuaalisuuteen, uskaltavat heidän lapsensa toteuttaa mahdollista homoseksuaalisuuttaan paremmin kuin kielteisen asenteen omaavien lapset. Sen sijaan näyttää siltä, että vanhemmat kykenisivät vaikuttamaan määrävästi siihen, minkälainen seksuaalinen suuntautuminen heidän lapsellaan on, ei ole.

2.6 Kriittinen perhetutkimus

Tutkimukseni sijoittuu kriittisen perhetutkimuksen alueelle, sillä se tutkii suomalaisen perhekäsityksen monimuotoistumista. Kriittisen perhetutkimuksen tarkoituksena on nimenomaan luoda perheestä perinteistä heteroydinperhettä monipuolisempi käsitys. Se tuo tarkasteluun erilaisia perhemuotoja sekä niitä tekijöitä, joiden kautta perheet muotoutuvat. Näitä tekijöitä voivat olla muun muassa muuttuvat työolosuhteet, muutos sukupuolirooleissa tai mahdollisuus heteroseksuaalisuudesta poikkeamiseen. Kriittisessä perhetutkimuksessa perheen olemus ei ole pysyvä, vaan jatkuvan uudelleenmäärittelyn kohteena. (Silva & Smart 1999,1.)

Jaana Vuoren (1989) mukaan perheellä tarkoitetaan sekä sen institutionaalista että ideologista olemusta. Ideologinen olemus on hänen mukaansa se, millainen perheen ajatellaan olevan kun taas institutionaalinen olemus viittaa niihin tosiasialisiin järjestelyihin, joita kotitalouksissa on. Ideologinen perhekäsitys on käsitys ydinperheestä, jossa on kaksi eri sukupuolta olevaa vanhempaa ja heidän yhteinen/yhteiset biologiset lapsensa. Kun ydinperheihanteesta poiketaan, tarvitsee sana perhe lisämääreen, kuten uus-, laajennettu-, sateenkaari- tai adoptio-. Vuoren mukaan perhettä tutkittaessa on syytä tehdä ero sen suhteen, tutkitaanko perhettä instituutiona vaiko kulttuurisena määrittelynä. Tässä tutkimuksessa ajattelen perheen rakentumisen olevan yhteiskunnallisten ja kulttuuristen prosessien tulosta.

Vaikka perheen muodostuminen perustuu yhä enemmän ja yhä monipuolisempiin yksilöllisiin valintoihin kuin aiemmin, on se edelleen tiukasti sidottu sosiaalisiin olosuhteisiin. Yhteiskunnalliset menettelytavat perustuvat usein siihen, millainen ihanne perheestä vallitsee eivätkä siihen, millaisia

ne todellisuudessa ovat. (Silva & Smart 1999,2) Silva ja Smart (1999, 3–6) esittävät, että eurooppalainen ydinperhemalli on menettämässä hallitsevaa asemaansa, sillä ihmiset eivät enää nykyään seuraa tarkoin määrättyä elämänkaarta. Naimisiinmeno ja lastenhankinta tapahtuvat myöhemmällä iällä kuin aiemmin ja lapsia saadaan entistä vähemmän. Myös naisten työllisyysaste on kasvanut, eivätkä miehet enää ole perheen ainoita palkansaaajia. Tämä ei ole kuitenkaan johtanut perhesuhteiden heikentymiseen kuten on pelätty, vaan perhesuhteista saadaan aiempaa enemmän emotionaalista tukea ja niiden kautta välittyy aiempaa enemmän kulttuurista pääomaa. Resurssien jakaminen, hoiva, vastuut ja velvollisuudet liittyvät yhä kiinteästi perheen ytimeen, vaikka perheen muodostumisen tavat ovatkin monipuolistuneet. Kun perhesuhteiden muodostumisen taustalla on yksilöllinen valinta valmiiksi annetun mallin sijasta, vaatii se perheenjäseniltä uudenlaista kykyä neuvotella perheen tehtävistä ja sitoutua niihin.

Kriittinen perhetutkimus ei pidä perheen ja perhesuhteiden muutosta uhkina ja vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä rapauttavina ilmiöinä. Sen sijaan sen mielenkiinto kohdistuu niihin tavallisten ihmisten elämisen tapoihin ja käytäntöihin joita yhteiskunnassa on havaittavissa. Kriittisen perhetutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin niitä yhteiskunnallisia, ideologisia ja erilavoistavia käytäntöjä, joita perheajattelussa esiintyy. (Forsberg 2003,7–9.) Morgan (1999,16) toteaaakin perheen muodostumisen olevan pikemminkin aktiivinen prosessi kuin staattinen objekti. Perheen toimintatapoihin vaikuttavat niin yksilölliset elämäntapahtumat, historia kuin olosuhteetkin. Perhettä siis ”tehdään” (doing) sen sijaan, että se muodostuisi aiempien käytäntöjen perusteella. Morganin mukaan perhettä tutkittaessa olisi syytä keskittää huomio myös esimerkiksi työhön, sukupuoleen, yhteiskunnan kerrostumiseen ja ruumiillisuuteen, sillä ne voivat muodostaa eri ulottuvuuksia perhesuhteiden rakentumiselle. Morganin mukaan perheen rakentumisen prosessiin vaikuttavat sekä ne ihmiset, jotka kokevat olevansa osa perhettä että myös perheen ulkopuoliset toimijat, kuten uskonnolliset johtajat, ammattilaiset, poliitikot, feministit ja niin edelleen. Tämän lisäksi on vielä helposti unohtuva vaikuttaja, eli sosiaaliskonstruktivistisesti ajatteleva perheen tutkija. Perheen jäsenillä ja perheiden tutkijoilla ja tarkkailijoilla voi olla keskenään erilaisia näkemyksiä siitä, miten perhe rakentuu, mutta näiden näkemysten tulisi voida ainakin jollakin tasolla vaikuttaa toisiinsa. (Mt., 16–19.)

Kriittinen perhetutkimus on myös kyseenlaistanut perheen analyttisenä käsitteenä, koska sen on ajateltu häivyttävän niitä moninaisia perhemuotoja, joita todellisuudessa on. (Mm. Forsberg 2003, 12; Morgan 1996, 186–187; Vuori 1989, 29; Yesilova 2009, 26.) Perhe-käsitteen hylkääminen on kuitenkin ongelmallista, sillä sopivaa vaihtoehtoa ei ole löytynyt tarjolle. Lisäksi on myös otettava

huomioon se, että sekä maallikot että tutkijat ymmärtävät mistä puhutaan, kun puhutaan perheestä. Yksi mahdollisuus kiertää perhekonseptin ongelmallisuus on tutkia sitä missä yhteyksissä ja millä tavoin sitä käytetään. (Morgan 1996, 186–187.)

3. TUTKIMUKSEN TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYYS

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa käyttämäni teoreettis-metodologista viitekehystä eli sosiaalista konstruktionismia. Lisäksi kerron tutkimusmetodeina käyttämäni kriittisestä diskurssianalyysistä sekä retoristen keinojen ja argumenttien tunnistamisesta. Tutkimukseni paneutuu suomalaisten perhekäsityksiin ja siksi se on sidoksissa juuri meidän yhteiskuntamme rakenteisiin, juuri tähän aikakauteen ja niihin kulttuurisiin merkityksiin ja kielellisiin käytäntöihin, joita suomalaisilla on. Oletan siis kansanedustajien kommenttien olevan sidoksissa yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme vallitsevaan perhekäsitykseen. Kommentit saavat myös merkityksensä siinä käyttöyhteydessä, jossa ne esitetään eli poliittisen päätöksenteon valmistelussa (Jokinen & Juhila 1999, 56–61). Tutkimuksessani keskityn siihen, mitä merkityksiä kansanedustajat perheelle selonteissaan tuottavat eli millaisen kuvan he muodostavat perheestä puheillaan ja millä asioilla sukupuolineutraalia avioliittolakiehdotusta puolustetaan ja kyseenalaistetaan (mt., 66.) Kriittiseen diskurssianalyysiin kuuluvan tutkimuksen tästä tekee se, että pyrin tuomaan esille sitä eriarvoisuutta, jonka kohteena sateenkaariperheet usein ovat. Kansanedustajien kommentteissa keskityn niihin kielellisiin ja retorisiin keinoihin, joilla vallitsevaa asiantilaa oikeutetaan tai sitä vastustetaan. (Mt., 77–79, 86).

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu kielellisessä vuorovaikutuksessa ja muussa toiminnassa. Tämän vuoksi se on kiinnostunut erilaisista teksteistä ja puheesta. Sosiaalinen konstruktionismi ei oleta, että tekstien ja puheiden taustalla olisi jotain enemmän, vaan ne otetaan tutkimuskohteiksi sellaisenaan (Jokinen 1999, 38–39.)

Vivien Burrin (1995, 17) mukaan sosiaalisen konstruktionismin edellytyksenä on asettaa kyseenalaiseksi kaikki se, mitä itsestään selvästi kuvittelemme tietävämmä maailmasta. Hän on esittänyt Kenneth J. Gergenin mukaillen neljä sosiaalisen konstruktionismin avainoletusta: 1. Mitään tietoa ei pidetä itsestään selvänä 2. Tiedolla on historiallinen ja kulttuurinen erityisyys 3. Tietoa tuotetaan ja vahvistetaan sosiaalisten prosessien kautta ja 4. Tieto ja sosiaalinen toiminta neuvottelevat keskenään ottaen mukaan jonkin tiedon ja jättäen toisen pois. (Mt., 3–5.) Burr myös toteaa, että sosiaalisessa konstruktionismissä identiteettien ajatellaan rakentuvan kielen käytön kautta. Näin ollen kielen kautta tapahtuu sekä henkilökohtainen että sosiaalinen muutos. Kun kieli

luo rakenteen sille, miten ajattelemme, kuvastaa se, mitä sanomme, juuri sitä, mitä ajattelemme. (Mt., 43–44.)

Myöskään Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 18–19) mukaan kielen käytössä merkittävää ei ole ainoastaan jonkin asian kuvailu vaan se, miten kielen käytön avulla tuotetaan asioille merkityksiä. Sanojen käyttö liittyy siihen, mitä merkityksiä ymmärrämme niillä olevan ja nämä merkitykset ovat osa kulttuuriamme. Esimerkiksi käsite sukupuolten tasa-arvo ei merkitsisi mitään avaruusoliolle, jonka lajilla ei olisi olemassa eri sukupuolia. Todellisuuden tutkiminen sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta aiheuttaa sen, että todellisuus näyttäytyy aina jostakin kulttuurisesti mahdollisesta näkökulmasta jäsennettynä eikä suinkaan suorana todellisuuden kuvana (Burr 2003, 6). Sosiaalisen konstruktionismin ideologian mukaisesti käsittelen tässä tutkimuksessa kansanedustajien argumentointia tietystä institutionaalisesta käytännöstä eli eduskuntakeskustelusta lähtöisin olevana perhekäsityksen tuottajana.

3.2. Kriittinen diskurssianalyysi

Sosiaalinen konstruktionismi on monen tutkimusmetodin teoreettinen viitekehys, niin myös diskurssianalyysin (Jokinen 1999, 38). Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1999, 19) määrittelemänä diskurssianalyysi on ” *kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä* ”.

Kielen käytöllä merkityksiä rakennetaan uudelleen ja uusinnetaan koko ajan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Diskurssianalyysissä ei ajatella, että kieli olisi yhtä kuin todellisuus vaan on olemassa rinnakkaisten, päällekkäisten ja vaihtoehtoisten merkityssysteemien kirjo. Todellisuuden rakentumisessa erilaiset merkityssysteemit määrittyvät myös suhteessa toisiinsa. Asioiden merkityksen tuottaminen on aina tilannesidonnaista ja siksi diskurssianalyysi toteutetaan ja pyritään suhteuttamaan aina tiettyyn aikaan ja paikkaan. Esimerkiksi se keskustelu, jonka osana analysoitava lause on, on analyysin kannalta olennainen. Lisäksi analyysin tulee olla herkkää keskustelun kulttuuriselle kontekstille, mikä edellyttää tutkijalta tämän kulttuurin tuntemista ja sen tietoista ottamista analyysin osaksi. Esimerkiksi oma tutkimusaineistoni on diskurssianalyysin näkökulmasta historiallisesti ja kulttuurisesti rakentuvaa suomalaisen perhekäsityksen vuorovaikutuksellista

määrittelyä. Eduskuntakeskustelussa siis käsitystä perheestä sekä tuotetaan uudenlaiseksi että pyritään pitämään ennallaan ja toisaalta muuttamaan. (Jokinen & Juhila 1993, 18–36.)

Diskurssianalyysissä huomio kiinnitetään minän rakentumisen prosesseihin eli minän merkitys riippuu toimintakontekstista sosiaalisissa käytännöissä. Näin minä rakentuu tilannesidonnaisesti eikä staattista minää olekaan. Minän rakentumistapoja ja mahdollisuuksia rajoittavat erilaiset positiot eli ne asemat, joissa minän on kulloinkin mahdollista olla. Nämä positiot tuotetaan aina kuitenkin tilannekohtaisesti, eikä valmiita positioita ole. Kansanedustajan minä on erilainen eduskunnassa toimiessaan kuin saunaillassa jääkiekkoporukan kanssa. (Jokinen & Juhila, 1993, 37–44.) Diskursseilla, jotka muodostavat identiteettimme, on seurauksia sille, mitä me voimme ja mitä meidän pitäisi tehdä (Burr, 1995, 54). Tästä syystä voidaan ajatella, että eduskuntakeskustelut ilmentävät sitä, miten ihmisten oletetaan ajattelevan, suhtautuvan ja toimivan suhteessa tiettyihin asioihin.

Erilaiset diskurssit konstruoivat sosiaalisia ilmiöitä eri tavalla ja mahdollistavat erilaisia vaihtoehtoja inhimilliselle toiminnalle. Sen vuoksi tietyt diskurssit voivat ilmentyä toisia ihmisryhmiä sortavina tai rajoittavina vaikutuksina. (Burr 1995, 15.) Kriittinen diskurssianalyysi tutkiikin nimenomaan sitä, mitkä kielelliset rakenteet, strategiat ja muut ominaisuudet ylläpitävät ja uusintavat yhteiskunnassa vallitsevia valtasuhteita. Sen tarkoituksena on myös herättää keskustelua valtasuhteista ja niiden oikeutuksesta sekä pyrkiä muuttamaan vallitsevaa tilannetta. Kielen käyttö on aina toimintaa ja sillä on seurauksensa, vaikkakaan ei aina tarkoituksellinen. Saman diskurssin seuraukset voivat olla samaan aikaan sekä positiivisia että negatiivisia. Diskurssit ovat myös vallankäyttöä ja esimerkiksi vakiintuneilla diskursseilla voidaan ylläpitää erilaisia alistussuhteita. Analyytinen diskurssianalyysi eroaa kriittisestä siten, että se pyrkii lähestymään tulkintaa aineistolähtöisesti eikä tee etukäteen oletuksia aineistossa mahdollisesti olevista valtasuhteista. Sen pyrkimyksenä on eritellä yksityiskohtaisesti niitä sosiaalisen todellisuuden piirteitä, joita aineistossa on. (Jokinen & Juhila 1999, 17–45, 86.)

Norman Fairclough (1997, 77) kutsuu diskurssijärjestykseksi niitä kielenkäyttötapoja, joita kullakin yhteisöllä on. Tämä diskurssijärjestys ei ole staattinen vaan erilaiset sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset muokkaavat järjestyksen sisältöä. Kun diskurssijärjestyksen sisältö on uudelleen määrittelyn kohteena, mahdollistaa se myös yhteiskunnallisen kiistatilanteen. Tällöin ne, jotka ovat

vahvemmassa asemassa pyrkivät säilyttämään vakiintuneen järjestyksen ja heikommassa asemassa olevat muuttamaan sitä. Faircloughin mukaan diskurssijärjestys koostuu kahdesta osasta, genrestä ja diskurssista. Genre on jollekin tilanteelle tai ihmisryhmälle ominainen vuorovaikutustapa, kun taas diskurssi on tapa millä representoidaan maailmaa. Erilaiset diskurssit kuvastavat yksilölle ominaista maailmankuvaa, joka puolestaan kuvastaa yksilön sosiaalista ja henkilökohtaista identiteettiä sekä hänen sosiaalisia suhteitaan. Tästä syystä diskurssianalyysin kaksi tärkeintä kiinnekohtaa ovat viestintätilanne ja diskurssijärjestys. (Fairclough 1997, 77–78; Fairclough 2003, 75, 124.)

3.3 Argumentointi ja retoriset keinot

Michael Billig (1996, 2) näkee eron ihmisen sisäisen psykologian ja asenteen ilmaisemisen välillä. Hänen mukaansa asenteilla on ulkoinen, retorinen merkityksensä, jonka avulla argumentoija asemoituu suhteessa kiistakysymykseen. Kun argumentoidaan jonkun asian puolesta, argumentoidaan samalla toista asiaa vastaan. Näin ollen retorisen sosiaalipsykologian näkökulmasta asenteet ja mielipiteet ovat asemoitumista jossain laajemmassa julkisessa keskustelussa. Asenteella ei ole pelkästään henkilökohtaista merkitystä vaan sen ilmaisu tuo esille myös asenteen sosiaalisen ulottuvuuden. Mielipiteitä tai asenteita ei esitetä samalla tavoin eri tilanteissa eri vastaväitteisiin, vaan asenteen tai mielipiteen ilmaus on asemanottoa erilaisten mahdollisten kielellisten ilmausten verkostoissa (Billig 1991, 43–44).

Poliittisessa puheessa, kuten eduskunnan lähete keskustelussa, voidaan olettaa, että argumentojien yleisönä ovat pikemminkin äänestäjät sekä muut läsnä olevat poliitikot kuin puheenjohtaja, jolle puheenvuorot osoitetaan. (Perelman 1977/2007, 21; Jokinen 1999, 128–129.) Perelmanin (1977/2007, 16) mukaan argumentaation pyrkimyksenä on vaikuttaa kuulijoihin, vakuuttaa heidät ja saada heidät omaksumaan argumentoijan kanta. Argumentaatio siis osoitetaan aina yleisölle, johon halutaan vaikuttaa. Perelman erottelee kaksi eri yleisökäsitystä. Universaaliyleisön, johon kuuluvat kaikki ne, jotka kykenevät ymmärtämään puhujaa ja tämän argumentointia. Erityinen yleisö puolestaan on jokin rajattu joukko, jolle puhe suunnataan. (Mt., 20–24.)

Myös Arja Jokisen (1993, 189) mukaan poliitikkojen kielenkäyttö on samalla myös politiikan tekoa, eli ottaessaan kantaa johonkin asiaan poliitikot samalla pyrkivät muuttamaan asioiden tilaa omien tavoitteidensa mukaisiksi. Poliittisella puheella voidaan vaikuttaa yhteiskunnallisiin oloihin ja sen vaikutukset voivat joko parantaa tai vaikeuttaa tietyn ihmisryhmän yhteiskunnallista asemaa. Jokinen

(2002, 132–133) toteaa kielellisen vaikuttamisen keinoja olevan lukuisia. Osa näistä keinoista pyrkii tekemään argumentin esittäjästä vakuuttavan kun taas osa pyrkii luomaan itse argumentista vakuuttavan. Useimmiten argumenteissa käytetään molempien tyyppisiä keinoja.

Perelmanin (2007, 28–38) mukaan väite ei voi olla uskottava ellei argumentoijalla ja kuulijalla ole jaettua yksimielisyyttä niistä lähtökohdista, joihin väite perustuu. Perelman jakaa argumentaation lähtökohdat todellisuutta ja suotavuutta, esimerkiksi arvoja, koskeviin tekijöihin. Koska väitteen hyväksymiseksi vaaditaan yksimielisyyttä, on sekä maallikoiden että asiantuntijoiden esittämä totuus aina mahdollista kyseenalaistaa osoittamalla ristiriita jonkin vielä yksimielisemmän seikan suhteen. Hän myös esittää, että yleisimmät niistä tavoista, joilla jonkin asian voi katsoa toista paremmaksi ovat joko määrään tai laatuun perustuvia. Määrään perustuvat argumentit vetoavat suuren joukon hyötyyn, kestävyys tai laajempaan pätemisalueeseen. Näin ollen niihin kuuluvat maalaisjärki, yleinen mielipide ja demokratia. Laatuun perustuvat argumentit puolestaan vetoavat jonkin asian toistumattomuuteen, harvinaisuuteen tai ainutkertaiseen tilaisuuteen.

Jokinen (1999, 133–139) puolestaan jakaa argumentoijan vakuuttavuuteen liittyvät retoriset keinot omista intresseistä etäännyttämiseen, puhujakategorioilla oikeuttamiseen, liittoutumisasteen säätelyyn ja konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistamiseen. Omista intresseistä etäännyttämisellä Jokinen tarkoittaa sitä, että väitteen esittäjä tuo ilmi, ettei itse hyödy väitteen esittämisestä. Kun argumentoijaa pidetään kommentoimansa aihealueen asiantuntijana, tuo se hänen väitteelleen vakuuttavuutta. Argumentin teho vaihtelee myös jos puhuja ”seisoo väitteensä takana” tai vain välittää hänelle annetun tiedon. Mikäli väite esitetään suuremman joukon yhteiseksi mielipiteeksi tai sitä tuetaan asiantuntijoiden lausunnolla, tulee väitteestä vakuuttavampi. Esitettyä argumenttia vahvistavia retorisia keinoja Jokisella ovat muun muassa tosiasioihin vetoaminen, eri kategorioihin asettaminen, yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen, kvantifiointi sekä metaforien ja ääri-ilmaisujen käyttö.

4. TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ, AINEISTO JA ANALYYSI

Tässä luvussa kerron tutkimukseni tehtävästä ja kuvaan käyttämäni tutkimusaineistoa. Sen jälkeen käyn läpi sitä, miten tämän tutkimuksen analyysi on toteutettu. Lopuksi pohdin vielä omaa tutkijanpositiotani.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää sitä, millaisista tekijöistä kansanedustajien perhekäsitys muodostuu lähetekeskustelussa ja millaisin keinoin perhekäsitystä tuotetaan. Lähestyn tätä kysymystä selvittämällä:

1. Millaisia argumentteja ja retorisia keinoja kansanedustajat käyttävät puoltaessaan ja vastustaessaan kansalaisaloitetta?
2. Millaisia tekijöitä on kansanedustajien perhekäsityksen muodostumisen taustalla?
3. Millaisista kulttuurisista kehistä kansanedustajien perhekäsitykset rakentuvat?
4. Millainen kuva hyväksyttävästä perheestä kansanedustajien puheenvuoroissa muodostuu?

Näiden tutkimuskysymysten pohjalta pyrin lisäämään ymmärrystä siitä, miten ihmiset määrittävät perheen ja mitä seurauksia tällä määrittelyllä on yhteiskunnassa.

4.2 Eduskunnan lähetekeskustelu tutkimuksen aineistona

Tutkimusaineistonani on eduskunnan täysitunnosta laadittu pöytäkirja. Täysistunnon aiheena oli lähetekeskustelu, jossa käsiteltiin kansalaisaloitetta avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta. Pöytäkirja on vapaasti luettavissa ja kopioitavissa eduskunnan verkkosivulta. Pöytäkirja on fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5 kirjoitettuna 70 liuskaa. Pöytäkirjaan on kirjattu kaikki puheenvuorot sekä myös välihuudahdukset.

Lakiasiat käsitellään julkisesti eduskunnan täysistunnoissa. Ennen kuin eduskunta tekee päätöksensä lain hyväksymisestä, kansanedustajilla on tilaisuus sanoa mielipiteensä asiaa koskien. He voivat myös esittää omia ehdotuksia ja puhua niin monta kertaa kuin haluavat. Mikäli ehdotuksia kannatetaan, ne otetaan huomioon päätöksenteossa. (Nousiainen 1992, 180–181.) Yleensä lakiehdotukset tulevat eduskunnalle hallituksen esityksinä tai kansanedustajien aloitteina mutta kansalaisaloitteen avulla jokainen täysi-ikäinen Suomen kansalainen voi olla mukana vaikuttamassa lainsäädäntöön. Eduskunnalla on mahdollisuus joko hyväksyä tai hylätä lakiehdotus tai muuttaa sitä haluamallaan tavalla. Kun yli puolet kansanedustajista on esityksen puolella, laki hyväksytään. (KAA; Eduskunta 2014.)

Valitsin tutkimusaineistokseni tämän kansalaisaloitteen käsittelyn eduskunnan täysistunnossa sen vuoksi, että katson eduskunnan ilmaisemien kantojen olevan jollakin tavalla verrattavissa kaikkien suomalaisten näkemyksiin asiasta ja heijastelevan yleistä näkemystä. Eduskunta koostuu kansanedustajista, jotka sinne on demokraattisesti valittu. Nousiainen (1992, 185) mukaan eduskunnan tärkeimpiä tehtäviä ovat yhteiskunnan vaihtelevien aatteellisten näkemysten edustaminen ja edistäminen, sekä toimiminen koko kansaa koskevien asioiden julkisena keskustelufoorumina. Nousiainen (1992, 331) toteaa kuitenkin, että noin viidennes tai neljännes Suomen kansalaisista ei äänestä eduskuntavaaleissa ja sen vuoksi eduskunta voidaankin käsittää joko kansanvaltaisesti valittujen edustajien ja heidän kontrolloimiensa julkisten toimijoiden joukoksi tai vain osittain kansavallanalaiseksi eliittijoukoksi. Lisäksi on huomionarvoista, että kansanedustajien mielipiteiden ilmaisut voivat olla myös seurausta esimerkiksi puoluekurista, painostuksesta tai henkilökohtaisista valtapyrkimyksistä, jolloin kansan mielipiteen edustaminen jää toissijaiseksi (Väliaverronen 1998, 19). Lähetekeskustelussa käytettyjä puheenvuoroja rajoittaa sen genre eli eduskuntapuheessa ominaisesti käytetty vuorovaikutustapa, joka säätelee sitä, kuka puhuu, milloin ja kuinka kauan (Fairclough 1997, 77). Timo Turjan (2007, 179–180) mukaan myös se, onko hallitus vahva vai heikko, vaikuttaa eduskunnassa käytyihin keskusteluihin. Hallituksen ollessa heikko puheenvuorot lisääntyvät ja niistä tulee aggressiivisempia. Myös puheenvuorojen välillä esiintyy tuolloin enemmän välihuutoja. Hallituksen ollessa vahva tulevat vallalle sovittelevammat puheenvuorot ja niissä käytetään vähemmän teatraalista tyyliä. Tutkimukseni aineistoa voidaan siis tietyin rajoituksin pitää kaikkien suomalaisten näkemyksiä heijastelevina.

Aineistonani on tietystä institutionaalisesta asemasta käsin tuotettu puhe, jolla on omat reunaehdot. Keskustelu ei ole spontaania, sillä puhemies jakaa puheenvuorot ja ne ovat usein ennalta

valmisteltuja. Keskusteluun eivät myöskään saa osallistua muut kuin kansanedustajat. Lakialoitetta koskevassa lähetekeskustelussa käytettiin 117 puheenvuoroa ja keskusteluun osallistui 66 eri kansanedustajaa. Puheenvuoroista 67 on tulkittavissa aloitetta kannattaviksi ja 39 sitä vastustaviksi. Yhtä puheenvuoroa en kyennyt tulkitsemaan puoltavaksi enkä vastustavaksi, loput 10 puheenvuoroa olivat puhemiesten kommentteja koskien asian käsittelyä.

Aineiston julkisesta luonteesta johtuen tutkimukseni on eettisesti melko kestäväällä pohjalla. Se ei paljasta kenestäkään arkaluonteisia asioita, eikä myöskään puutu kansanedustajien itsemääräämisoikeuteen. Analyysia tehdessä on kuitenkin hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti otettava huomioon tasapuolinen kaikenlaisten argumenttien jäsentely niitä vääristelemättä. Analyysin tulokset on myös esitettävä oikeassa valossa. Sosiaalityön arvot ja eettiset periaatteet edellyttävät, että tutkimukseni ei myöskään aiheuta kenenkään elämää vaikeuttavia toimenpiteitä vaan vahvistaa kaikkien oikeudenmukaista kohtelua. (TENK 2012, 6; Saaranen-Kauppanen & Puusniekka 2009, 20–23.)

4.3 Aineiston analyysi

Eero Suonisen kuvaaman diskurssianalyttisen tutkimuksen mukaisesti aloitin aineistoni analyysin tarkastelemalla lähetekeskustelussa käytettyä sanastoa, jolla lakialoitetta kommentoitiin (Suoninen 1999, 18.) Näin pyrin saamaan aineistosta yleiskuvan ja selvittämään sitä, mistä aineistossa puhuttiin. Seuraavilla lukukerroilla pyrin hahmottamaan tarkemmin sitä, mistä aihealueista keskustelussa puhuttiin. Tässä vaiheessa pyrin olemaan analyttisen diskurssianalyysin mukaisesti mahdollisimman avoin aineistolle ja siitä löytyville jäsenyksille sekä eronteille.

Puhdas aineistolähtöisyys ei ole kuitenkaan koskaan mahdollista, sillä aineiston tulkintaan vaikuttaa aina myös tutkijan oma kulttuurinen pääoma. Tutkijan omat, enemmän tai vähemmän tiedostetut, lähtöoletukset vaikuttavat väistämättä siihen, mitä merkityksiä hän tutkimusaineistostaan löytää. (Juhila 1999, 184, 204.) Vaikka lähetekeskustelussa käytetyt sanat ovatkin yhteisesti jaettuja ja ymmärrettyjä, on niiden merkitys aina subjektiivista eikä millään sanalla ole itsestään selvää ja vakioitua merkitystä. Pystymme ymmärtämään viestin, jonka kansanedustaja haluaa kommentissaan välittää vain osittain, sillä viestin ymmärtäminen edellyttää aina myös sen tulkintaa ja on mahdotonta tietää, mitä kaikkia merkityksiä kommentoija itse on liittänyt omaan argumentaatioonsa. Usein käy

myös niin, että kommentti sisältää merkityksiä, joita siihen ei ole ollut tarkoitus liittää. (Väliaverron 1998, 18.)

Luin pöytäkirjan useampaan kertaan, jotta sain yhdistettyä kaiken aineistossa olevan löytämiini merkityskokonaisuuksiin. Tunnistin aineistosta 22 erilaista merkityskokonaisuutta, jotka koodasin eri väreillä. Seuraavana vuorossa oli tarkempi yhtäläisyyksien ja erojen etsiminen aineistosta. Sen avulla sain yhdistettyä argumenteissa käytetyt merkityskokonaisuudet kuuden eri teeman alle. Kaikkia teemoja käytettiin sekä lakialoitetta vastustavissa, että sitä puoltavissa argumenteissa. Analyysin tarkentuessa keskityin tutkimusasetelmani ja -kysymysteni kannalta olennaisimpiin asioihin eli siihen, millainen kuva perheestä piirtyy edustajien kommentteissa. Aluksi poimin aineistosta ne kohdat, joissa mainittiin sana perhe. Tällä tavalla tuntui kuitenkin siltä, että aineistosta olennainen osa jää analysoimatta. Koska esimerkiksi Tilastokeskus määrittää perheeksi myös avio- tai avoliitossa olevat ja parisuhteen rekisteröineet parit, päädyin analysoimaan aineistoani siten, että tulkitSEN kaiken puheen parisuhteista myös puheeksi perheestä.

Apuna aineistoni analyysissa käytän Chaïm Perelmanin hahmottelemaa argumentaatioteoriaa. Sen avulla tarkastelen niitä tapoja, joilla kansanedustajat pyrkivät vakuuttamaan yleisönsä omien kantojensa puolelle sekä toimimaan niiden mukaisesti. Arja Jokisen (2002, 127–128) tavoin käsitan kansanedustajien kommentit ”asemoitumisena” suhteessa johonkin ilmiöön keskustelun kuluessa. Asemoituminen ilmenee argumenteissa, joilla omaa kantaa pyritään puolustamaan ja vastustajan kantaa heikentämään. Lakialoitetta koskevan eduskuntakesustelun tavoitteena on päättää siitä, lähetetäänkö aloite valiokuntakäsittelyyn. Äänestys lähettämistä tapahtuu keskustelun jälkeen. Näin ollen kommentoijien tarkoituksena on pääasiassa vakuuttaa muut edustajat oman kantansa oikeellisuudesta ja siten vaikuttaa heidän äänestyskäyttäytymiseensä.

Päädyin käsittelemään episteemisen konstruktionismin mukaisesti täysistunnon keskusteluissa esiintyviä argumentteja viittauksina siitä, miten edustajat ymmärtävät perheen ja mitä merkityksiä he sille antavat. Argumentaation luonne on myös kaksijakoinen eli puoltaessaan yhtä kantaa samanaikaisesti vastustaa toista kantaa. Käsitan aineistoni osana kulttuuristen keskustelujen virtaa, joka muodostuu sekä edeltävistä, nykyisistä että tulevista keskusteluista, jotka ovat mahdollisesti myös keskenään ristiriitaisia. Tämä tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää keskustelussa toistuvat aihiot

kulttuurisina kontekstikehinä. Kulttuurinen kontekstikehä tarkoittaa sitä, että vuorovaikutustilannetta on mahdollista tulkita erilaisista diskursiivisista merkitysulottuvuuksista käsin. Kehät muodostuvat ytimeistä, eli aineisto-otteesta ja sen ympärillä olevasta vaihtelevasta määrästä kulttuurisia kerrostumia eli vakiintuneita, yhteisymmärryksellisiä tapoja puhua aiheesta. Esimerkiksi kun edustajat puhuvat perheestä, heidän kuvauksiinsa ei vaikuta se, millaisia perheet todellisuudessa ovat vaan nämä kuvaukset ovat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa historiallisesti ja kulttuurisesti tuotettuja. (Juhila 1999, 174–182, Suoninen 1999, 20–21, Suoninen 1993, 50–51.) Lähetekeskustelussa käytetyt diskurssit käsittelevät parisuhdelainsäädäntöä monesta eri näkökulmasta ja perhe näyttäytyi eri näkökulmista tarkasteltuna eri valossa.

4.4 Tutkijan positiot

Diskurssianalyysissä identiteetit ja positiot ymmärretään tilanteisina ja vaihtuvina ja huomio kiinnitetään niihin prosesseihin, joissa ne rakentuvat. Erilaiset merkitykset rakentuvat niissä sosiaalisissa käytännöissä, joihin ne kulloinkin liittyvät. Tämän johdosta myös minuuden ajatellaan rakentuvan erilaisissa yhteyksissä erilaiseksi ja se voi toteutua niissä monenlaisena. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 37–38.) Koska myös diskurssianalyttinen tutkimus, samoin kuin tutkittava ilmiökin, ovat vuorovaikutuksellista kielellistä toimintaa, asettuu tutkijakin aina johonkin toiminnalliseen positioon. Juhilan mukaan tällaisia positioita voivat olla analyytikko, asianajaja ja tulkitsija. Tutkija voi myös positioitua keskustelijaksi ollessaan jossakin julkisessa keskustelutilanteessa puhumassa kielellisten aineisojen analyysistä. (Juhila 1999, 201–202, 219.)

Analyyttisesti positioituva tutkija suhtautuu tutkittamaansa kohteeseen mahdollisimman aineistolähtöisesti ja tärkeimmät käsitteet ovat tällöin indeksikaalisuus ja refleksiivisyys. Indeksikaalisuudella tarkoitetaan sitä, että sanojen ja lauseiden merkitys liittyy niiden käyttöyhteyteen ja ne ovat ymmärrettävissä ainoastaan oikeassa yhteydessään. Refleksiivisyys taas merkitsee sitä, että käytetty kieli ei vain kuvaa maailmaa vaan sillä myös tehdään asioita. Analyytikon tehtävänä on analysoida sitä, mitä tutkimuskohteena olevat toimijat juuri tässä yhteydessä tarkoittavat. (Mt., 203–205.)

Asianajajan positiossa toimiva tutkija pyrkii tutkimuksellaan edistämään jotakin asiaa ja pohtimaan vaihtoehtoisia ratkaisumalleja siitä, miten sosiaalisen todellisuuden voisi rakentaa toisin. Asianajajalle hänen tekemänsä tutkimus on poliittinen teko, jolla hän asettuu vallitsevia kulttuurisia käytäntöjä vastaan ja pyrkii muuttamaan niitä. Asianajajalle kielellisen vallankäytön tutkiminen paljastaa myös totuuksia, joista ei puhuta. (Mt., 207–208.)

Tulkitsijalle analyysin keskeinen tekijä on tutkijan ja aineiston välinen vuorovaikutuksellinen suhde. Tulkitsijan analyysi tukeutuu vahvasti aineistoon ja on vuorovaikutuksessa sen kanssa valitsemistaan tulkintaresursseista käsin. Koska tutkija on aina myös kulttuurinen toimija, vaikuttaa tulkintaan myös hänen oma kulttuurinen pääomansa. (Mt., 212–213.)

Oma tutkijan positioni tässä tutkimuksessa on osittain tulkitsijan, osittain analyytikon ja osittain asianajajan. Konstruoidessani aineistostani erilaisia tulkintoja ja näin määrittämällä sitä, mitä kansanedustajat kommentoillaan tarkoittavat, asetun tulkitsijan positioon. Analyytikoksi asemoidun siinä mielessä, että pyrin löytämään sanojen ja lauseiden merkityksen niiden käyttöyhteydestä ja kuvaamaan sitä, miten niillä rakennetaan sosiaalista todellisuutta. Vaikka olenkin pyrkinyt tekemään analyysiäni aineistolähtöisesti, en voi häivyttää sitä tosiasiaa, että minusta avioliitto-oikeus kuuluu kaikille sukupuoleen katsomatta. Tämä ajatus vaikuttaa analyysiini väistämättä.

5. EETTISET TEKIJÄT JA YLEINEN MIELIPIDE PERHEKÄSITYSTEN TAUSTALLA

Luvut viisi, kuusi ja seitsemän koostuvat keskeisten tutkimustulosteni esittelystä. Jokaisessa näistä kolmesta luvusta esittelen sitä, millaisia argumentteja ja retorisia keinoja kansanedustaja käyttävät lähetekeskustelussa. Tämän kysymyksen lisäksi jokainen näistä luvuista pyrkii vastaamaan yhteen lisäkysymykseen. Tässä luvussa tavoitteenani on vastata kysymykseen siitä, millaisia tekijöitä on kansanedustajien perhekäsityksen muodostumisen taustalla.

Analyysin selkeyttämisen vuoksi aineisto-otteet ovat ainoastaan osia puheenvuoroista. Olen merkinnyt hakasulkeilla ([]) aineisto-otteissa sellaiset kohdat, joista olen poistanut käsiteltävän asiakokonaisuuden kannalta tarpeettomat osat. Samoin olen laittanut hakasulkeisiin itse lisäämäni, argumenttia selkiyttävät sanat. Aineisto-otteiden valinnassa olen pitänyt ohjenuorana sitä, että myönteinen ja kielteinen argumentointi tulevat yhtäläillä esille. Analyysin ulkopuolelle jätin ne osat puheenvuoroista, jotka käsitelivät puoluepoliittisia linjauksia ja ryhmäkuria. Tämän vuoksi katsoin myös tarpeettomaksi tuoda aineisto-otteissa esille kommentoijien puoluejäsenyyden tai edustajien nimet.

Pyrkimys yhdenvertaiseen kohteluun ja julkisen mielipiteen huomioon ottaminen olivat selkeinä osatekijöinä kansanedustajien perhekäsitysten muotoutumisessa. Yhdenvertaisen kohtelun asettaminen kriteeriksi sukupuolineutraalia avioliittolakiehdotusta arvioitaessa haastoi kansanedustajat arvioimaan omaa perhekäsitystään uudesta näkökulmasta. Tämän seurauksena joidenkin edustajien perhekäsitys laajentui heteroydinperhettä monimuotoisemmaksi, kun taas osa päätyi siihen, että yhdenvertainen kohtelu ei vaadi perhekäsityksen laajentamista. Myös julkisen mielipiteen huomioiminen sai osan edustajista vetoamaan siihen, että koska kansan enemmistö näkee perheen monimuotoisempana kuin heteroydinperhe, on tätä lainsäädännöllä vahvistettava. Osa puolestaan kyseenalaisti kansan perhekäsityksen monimuotoisuuden ja pitäytyi heteroydinperheajattelussa.

5.1 Yhdenvertainen kohtelu

Tässä alaluvussa havainnollistan sitä, miten yhdenvertaista kohtelua käytettiin tulkintaresurssina lähetekeskustelussa. Vaatimus tasa-arvoisesta kohtelusta on meidän yhteiskunnassamme kulttuurisesti tuttu tapa ajatella. Kuitenkin se, mitä tasa-arvon ajatellaan koskevan, vaihtelee suuresti. Zygmunt Baumannin (1997, 163–164) mukaan se, että jollakin ihmisryhmällä on yksinoikeus johonkin asiaan, aiheuttaa eri ihmisryhmien eriarvoista kohtelua. Tällöin yksinoikeuden omaava ryhmä näkee siitä osattomat luontaisesti alempiarvoisina ja pitää heitä vastuullisina osattomuudestaan. Näin osattomat voidaan luokitella kykenemättömiksi, siveellisesti rappeutuneiksi tai vähempiarvoisiksi ja heidän tyytymättömyytensä vallitsevaan asiantilaan voidaan nähdä epäoikeutetuksi. Samalla myös moraalinen velvollisuus kohdella muita ihmisiä solidaarisesti menettää vaikutusvaltansa. Pyrkimys avioliiton säilyttämiseen ainoastaan miehen ja naisen välisenä voidaan nähdä seurauksena edellisenkaltaisesta ajattelusta. Jos samaa sukupuolta olevat parit nähdään oman toimintansa johdosta vähempiarvoisina kuin vastakkaista sukupuolta olevat parit, ei ole olemassa moraalista velvollisuutta kohdella heitä yhdenvertaisesti.

Arvotutkija Shalom Schwarz on esitellyt tutkimuksissaan käsitteen moraaliuniversumin laajuus. Moraaliuniversumin laajuus tarkoittaa niiden ihmisten joukkoa, jota omien arvojen ulotetaan koskevan. Hänen mukaansa yksi mahdollinen moraaliuniversumin laajuuteen vaikuttava tekijä on yhteiskunnan poliittinen järjestelmä. Demokraattinen yhteiskunta ihanteellisimmillaan takaa oikeudet, vapaudet ja vastuut kaikille ihmisille heidän erilaisuudestaan tai samanlaisuudestaan riippumatta. Mitä epädemokraattisempi yhteiskunta on, sitä helpommin sen jäsenet kokevat itsestään erilaiset uhkana ja ulottavat arvonsa koskemaan suppeampaa joukkoa. Tasa-arvosuuntautuneessa yhteiskunnassa sen jäsenet sosiaalistuvat vapaaehtoisesti edistämään muiden hyvinvointia ja kokevat toisensa moraalisesti samanarvoisina. Tämä voi vaikuttaa myös sen jäsenten moraaliuniversumiin laajentavasti. Moraaliuniversumin suppeutta taas saattaa edistää yhteiskunta, joka pyrkii säilyttämään vallitsevan tilanteen. Tällaisessa yhteiskunnassa sen jäsenet samastuvat omaan suljettuun joukkoonsa, noudattavat samanlaista elämäntapaa ja pyrkivät yhteisiin päämääriin. (Schwarz 2005, 219, 226–227.

Analyysiaineiston 117 puheenvuorosta 73:ssa käsiteltiin yhdenvertaista kohtelua. Kansanedustajien kommenteissa yhteisymmärryksellistä oli se, mitä tasa-arvoisella kohtelulla tarkoitetaan, mutta ristiriitaista niissä oli näkemys siitä, keihin tasa-arvoinen kohtelu pitää kohdistaa. Useimmat argumentoijat pyrkivät rakentamaan itsestään kuvaa tasa-arvoa vaalivina ihmisinä, joko tuomalla ilmi tasa-arvoisen kohtelun vaatimuksen tai toteamalla että lainsäädäntö on jo nykyisellään tasa-arvoinen.

Ote 1. Suomen perustuslakikin edellyttää kansalaisten yhdenvertaisuutta. Ihmisten tulisi olla yhdenvertaisia lain edessä sukupuolesta, ihonväristä ja myös seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Tasa-arvoinen avioliitto tarkoittaisi, ettei ihmisiä erotettaisi rekisteröityihin puolisoihin ja aviopareihin vaan jokaisen parin asema olisi lain ja oikeuden näkökulmasta yhdenmukaisesti määritelty.

Ote 2. Tästä asiasta on perustuslakivaliokunnan tulkintoja vuodesta 2002 alkaen, joissa on todettu, että nykyinen järjestelmä voidaan säilyttää ja tasa-arvosäännös ei edellytä eikä vaadi Suomelta tässä suhteessa minkäänlaisia muutoksia.

Kaikki argumentoijat eivät kuitenkaan uskoneet tasa-arvon toteutumisen mahdollisuuteen vaan pitivät epätasa-arvoista kohtelua ihmisluontoon ja lainsäädäntöön kuuluvana piirteenä, jolle ei voi mitään. Näin epätasa-arvoinen kohtelu määrittyi tosiasiaksi, joka on hyväksyttävä.

Ote 3. Syrjimiskielto perusoikeuksissa ei edellytä lainkaan sitä, että kaikille vähemmistöille annetaan virallinen ja legitiimi asema enemmistön rinnalla. Tällä hetkellä meillä on Suomen maa täynnä lakeja, joissa me sorsimme erilaisia ihmisryhmiä tai ihmisiä tai yksilöitä tai ikää olevia tahoja. Lainsäädäntö vain on sellainen, että aina jonnekin päin kun se kumartaa, se jonnekin päin pyllistää, ja siitä me emme, ikävä kyllä, pääse koskaan eroon, koska lain tarkoitus on osoittaa joku suunta.

Ote 4. Arkipäivän tosiasia taas on, että asenteiden tasolla me kaikki ihmiset olemme taipuvaisia kohtelevaan toisia ihmisiä epätasa-arvoisesti. Kirjoitettu laki ei ole poistanut esimerkiksi naisten ja miesten epätasa-arvoista kohtelua työmarkkinoilla, vaan syrjintää saattaa tapahtua inhimillisistä asennevammoista johtuen.

Ote 5. Tämä lainsäädäntö on vain tämmöistä valintaa: sulle enemmän ja mulle vähemmän tai näinpäin pois. Kaikessa lainsäädännössä törmätään tähän, jaamme me sitten rahaa kunnille tai terveydenhuoltoon.

Seuraava yhdenvertaista kohtelua vaativa argumentti käyttää tehokkaana retorisenä keinona metaforaa, joka rinnastaa samaa sukupuolta olevien parin kohtelun Yhdysvalloissa tapahtuneeseen rotu-erotteluun. Samalla argumentoija antaa ymmärtää, että tasa-arvoisen avioliittolain

hyväksymättä jättäminen on vanhanaikaista ja lakialoitetta vastustavat vertautuvat valkoihoisiin rotusortajiin.

Ote 6. Ajattelivatkohan valkoihoiset Yhdysvaltain etelävaltioissa taannoisina vuosikymmeninä, että mikä oikeus mustaihoisilla on tulla viemään meille valkoihoisille kuuluneita etuoikeuksia, miten mustaihoiset kehtaavat tulla vaatimaan yhdenvertaista kohtelua? Tasa-arvoisessa avioliittolaissa ei ole kyse etuoikeuksien vaatimisesta vaan siitä, että yhtäläiset oikeudet ulotetaan koskemaan kaikkia kansalaisia.

Otteessa 7 argumentoija peilaa omaa aikaisempaa minäänsä nykyiseen ja rakentaa itsestään kuvaa aiempaa kypsempänä ja tasa-arvoa vaalivampana ihmisenä.

Ote 7. Asiasta tehtiin lakialoite täällä eduskunnassa vuonna 2012. En allekirjoittanut sitä, koska kantani oli silloin epäselvä. Esimerkiksi adoptiokysymys vaati lisäperehtymistä. Kantani on kypsynyt, ja viime syksynä maakuntalehtemme kyselyyn vastasin seuraavasti: "Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella."

Edellä olevissa aineisto-otteissa käyty keskustelu antaa viitteitä siitä, että edustajien moraaliuniversumin laajuus vaihtelee edustajittain. Suuri osa edustajista on valmiita ulottamaan yhdenvertaisen kohtelun koskemaan kaikkia kansalaisia demokratian ihanteiden mukaisesti. Vähemmistö edustajista kuitenkin haluaa rajoittaa sitä joukkoa, jolle yhdenvertainen kohtelu kuuluu. Molemmissa tapauksissa kannan perusteluna oli kuitenkin mahdollista käyttää perustuslakiin vetoamista, mikä kertoo siitä, että erilaisten tulkintojen pohjalla on kulttuurisesti yhteinen ymmärrys yhdenvertaisesta kohtelusta - vaikka nämä tulkinnat ovatkin keskenään ristiriitaisia. Mielenkiintoista oli, että muutama edustaja kyseenalaisti mahdollisuuden yhdenvertaiseen kohteluun siitä huolimatta, että elämme hyvin tasa-arvosuuntautuneessa yhteiskunnassa.

5.2 Kansan tahto

Tässä alaluvussa kuvaan sitä, miten kansanedustajat suhtautuvat yleiseen mielipiteeseen ja miten tämä vaikuttaa heidän perhekäsitykseensä. Yleisellä mielipiteellä tarkoitetaan useimmiten yhteisiä, julkisia tai poliittisia aiheita koskevia, kansalaisten mielipiteitä. Sen voidaan kuitenkin käsittää koskevan myös mitä tahansa gallupeilla mitattavaa mielipidettä riippumatta siitä, kuinka yhteistä asiaa mielipide koskee. Yleistä mielipidettä voidaan pitää joko yhteisön kollektiivisena tuotteena tai sen voidaan ajatella koostuvan kaikkien yhteiskunnan jäsenten yksilömielipiteistä. Kollektiivisen mielipiteen ajatellaan usein muodostuvan aiheeseen perehtyneiden ihmisten rationaalisen päättelyn sekä asiasta käydyn keskustelun tuloksena. Yleinen mielipide voi toimia myös kontrolloivana tekijänä alistaen tai manipuloiden yhteiskunnan jäseniä ja rajoittaen heidän mielipiteenvapauttaan, sillä yleistä mielipidettä vastaan asettuminen altistaa yksilön enemmistön kritiikille sekä mahdollisille seuraamuksille. (Suhonen 2006, 205–217.)

Seuraavat kaksi aineisto-otetta vahvistavat käsitystä siitä, että yleinen mielipide voi toimia mielipidettä rajoittavana tekijänä. Näiden argumentojien ratkaisuna on pyrkiä varautumaan oletettuun vasta-argumentointiin antamalla ymmärtää, että kansalaisaloitteen kannatuksella ja mielipidekyselyillä ei ole saatu todenmukaista kuvaa yleisestä mielipiteestä. (Jokinen 1999, 154–155.) Otteessa 8 argumentoija suhteellistaa 160 000 tuhatta allekirjoitusta yhden puolueen kannattajamäärään ja osoittaa tällä allekirjoitusten vähyyden. Samalla argumentoija huomauttaa, ettei eduskunta välttämättä äänestä samalla tavalla kuin koko kansa äänestäisi. Otteessa 9 puolestaan kyseenalaistetaan mielipidetutkimuksen luotettavuus, samoin kuin otteen 10 välihuudossa. Tällä tavalla ne pyrkivät viemään pohjaa päinvastaiselta argumentoinnilta.

Ote 8. Täällä on mainittu kyllä tämä ansiokas yli 160 000 nimeä, jotka tähän avioliittolakiin on kerätty. Se on todella paljon nimiä, mutta se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että se itsestään selvästi hyväksytään täällä, kuten me kaikki tiedämme. Jos minä en väärin muista, niin eduskuntavaaleissa vihreillä oli yli 200 000 ääntä, joten tämä ei vastaa edes vihreitten äänimäärää puhumattakaan vasemmistosta ja muista puolueista. Elikkä ei se iso äänimäärä vielä kerro koko kansan tahtoa.

Ote 9. En myöskään, arvoisa puhemies, ymmärrä tätä mielipidekyselyihin vetoamista, että yli puolet Suomen kansasta haluaa tämän lainmuutoksen. Jos vähänkin on silmät auki lukenut niitä mielipidekyselyjä, niin se kysymys on hyvin suppeasti kysytty: haluatko tasa-arvoisen avioliittolain?

Kysymyksen voi esittää monella muullakin tavalla, minkä me hyvin itsekin tiedämme.

Puoltava argumentointi taas pyrkii mielipidetutkimuksia siteeraamalla luomaan kuvan siitä, että kyseessä on kiistaton fakta. Enemmistö suomalaisista kannattaa tasa-arvoista avioliittolakia eikä sitä ole syytä asettua vastustamaan.

Ote 10. Taloustutkimuksen uusimman tutkimuksen, jossa haastateltiin yli 1 000:ta suomalaista, mukaan suomalaisten ylivoimainen enemmistö antaa tukensa tasa-arvoiselle avioliitolle. (Välihuuto: Kuka kustansi?) Eikä ihme.

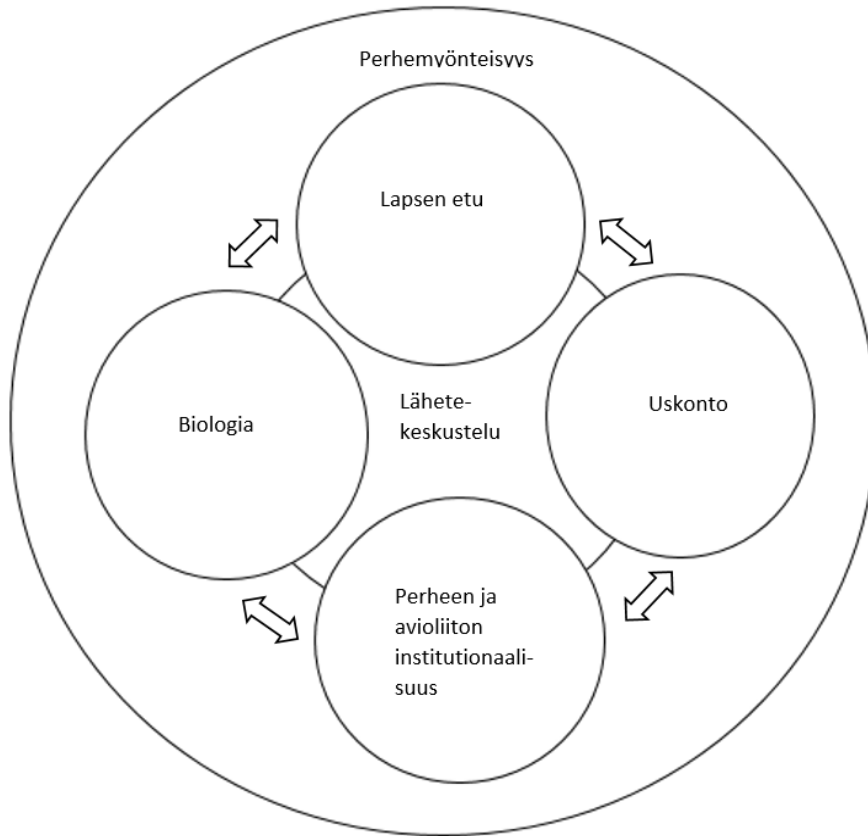
Ote 11. Mielipidekyselyt kertovat, että selvä enemmistö suomalaisista kannattaa tasa-arvoista avioliittolakia. Minusta on hämmentävää, että niin monet, jotka täällä yleensä väittävät puhuvansa kansan äänellä, ovat nyt suomalaisten enemmistöä vastaan. Voisimmeko nyt kuunnella kansan ääntä?

Kansan tahto siis on aloitetta puoltavien keskuudessa tasa-arvoisen avioliittolainsäädännön kannalla ja se, minkä mukaan eduskunnan on toimittava. Vastustavissa argumenteissa puolestaan pyritään joko kyseenalaistamaan tutkimusten tekijöiden puolueettomuus tai ne keinot, joilla mielipidetutkimukset on tehty. Näin ne pyrkivät vakuuttamaan, ettei lakialoitteen hyväksyminen todellisuudessa ole kansan tahdon mukaista.

6. PERHEKÄSITYSTEN RAKENTUMINEN KULTTUURISINA KEHINÄ

Tässä luvussa pyrin vastaamaan kysymykseen siitä, millaisista kulttuurisista kehistä kansanedustajien perhekäsitykset rakentuvat. Esittelen aineistoesimerkkien avulla neljä tunnistamaani kulttuurista kehää, joiden mukaisesti kansanedustajat argumenteissaan kommentoivat perhettä. Kulttuurisen yhteisymmärryksen paikkojen tunnistamisen lisäksi käytän analyysini tukena niiden retoristen keinojen erittelyä, joita käyttämällä kansanedustajat pyrkivät vakuuttamaan kuulijat omien perustelujensa paremmuudesta ja sitouttamaan heidät omalle kannalleen. Suurin osa puheenvuoroista sisälsi aineksia useammasta kuin yhdestä kehästä. Edustajien argumentaatiossa jokainen kehä oli käytössä sekä myönteistä että kielteistä kantaa perusteltaessa. Usein argumentaation sisällöt olivat keskenään vastakkaisia, mutta toisinaan vastakkaisia näkemyksiä perusteltiin saman sisältöisestäkin.

Muodostin tunnistamistani kehistä Juhilaa (1999, 194) mukaillen seuraavan havainnollistavan kuvion. (Kuvio 1) Taustalla oleva iso ympyrä kuvastaa lähetekeskustelun luonnetta, joka oli selkeästi perhemyönteinen. Kaksisuuntaiset nuolet puolestaan kertovat siitä, että kulttuuriset kerrostumat myös sivusivat toisiaan. Analyysini lähtee ytimeä eli tutkimusaineistonani olevasta täysistunnon pöytäkirjasta ja etenee niihin vihjeisiin, jotka johtavat eri kulttuuristen kerrostumien tunnistamiseen ja paikantamiseen.

Kuvio 1. Perhemyönteisyys kulttuurisesti rakentuvien kontekstikehien taustalla.

6.1 Lapsen edun kehä

Lapsen etu on käsitteenä monimerkityksinen ja tulkinnanvarainen. Se voidaan liittää esimerkiksi jatkuvuuteen, pysyvyyteen, turvallisuuteen ja osallisuuteen sekä vanhempien tarjoamaan rakkauteen, hoivaan ja huolenpitoon mutta myös kurinpitoon ja ohjukseen. Useimmiten lapsen edun toteutumisen ajatellaan perustuvan kiintymyssuhteeseen, tasapainoiseen kehitykseen ja turvalliseen lapsuuteen. Nykyisin lapsen etu käsitetään myös oikeutena tulla kuulluksi ottamalla hänet mukaan itseään koskevaan päätöksentekoon hänen oman kehitystasonsa mukaisesti. (Nätkin 2003, 37–38; Lastensuojelulaki.)

Kansanedustajien keskustelussa 18 puoltavaa ja 12 vastustavaa argumenttia käsitteli lapsen etua. Kaikissa niissä oli yhteisesti jaettua se, että parisuhdelainsäädännön tulee turvata lapsen etu. Lähetekeskustelun argumentaatiossa lapsen etua pohdittiin vanhemmuuden kautta. Pohdinnassa

tulivat esille sekä biologinen (ote 1), psykologinen (ote 2) että sosiaalinen (ote 3) vanhemmuus. Biologinen vanhemmuus edellyttää biologisen suhteen eli sen, että lapsi on vanhempansa biologinen jälkeläinen. Psykologinen vanhemmuus taas pitää sisällään lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen sekä lapsen samastumisen vanhempansa. Psykologisena vanhempana voi toimia kuka tahansa lapsen tarpeisiin vastaava aikuinen, sillä se perustuu joka päivä tapahtuvaan vuorovaikutukseen, välittämiseen sekä yhteisiin kokemuksiin. (Valkonen 1995, 5–12.) Sosiaalinen vanhemmuus puolestaan perustuu siihen, että lapset kokevat usein yhdessä asumisen sosiaalisena yhteenkuuluvuutena. Tähän liittyvä vastavuoroinen neuvottelu arjen käytännöistä sekä molemminpuolinen roolien hyväksyntä ja niissä toimiminen voivat muodostua sosiaalisiksi vanhemmuudeksi, jolloin lapsi kokee biologisen suhteen puuttumisesta huolimatta jonkun vanhemmakseen. Näin sosiaalinen vanhemmuus liittyy läheisesti psykologiseen vanhemmuuteen. (Ritala-Koskinen 2003, 126–128).

Ote 12. Pelkästään lisääntymiskykyyn perustuvan havainnon perusteella jokaisen tulisi ymmärtää, että lapsen luontainen lähiympäristö on isän ja äidin muodostama perhe.

Ote 13. Lapsen kannalta tärkeintä on se, että koti on turvallinen ja vanhemmat ovat rakastavia, että lapsesta pidetään huolta ja häntä arvostetaan juuri sellaisena kuin hän on.

Ote 14. Vaikka muut miehet ja naiset lapsen elinpiirissä voivat jossain määrin korvata puuttuvaa isää tai äitiä, ei lainsäädännöllä tulisi luoda tilanteita, joissa lapselta viedään oikeus isään tai äitiin.

Jaettua ymmärrystä siitä, mikä on lapsen etu, edustajilla ei kuitenkaan ollut, vaan aloitteen puoltajat ja vastustajat näkivät asian eri tavalla. Lakialoitetta puoltavissa argumenteissa lapsen etu oli tulla rakastetuksi riippumatta siitä, keitä hänen vanhempansa olivat. Näissä puheenvuoroissa käsitys lapsen edusta liittyi kriittisen perhetutkimuksen näkemykseen perheestä muodostelmana, jota rakennetaan yksilöllisesti sen sijaan, että tukeuduttaisiin aiempiin malleihin ja käytäntöihin. Näin lapsen etu rakentui yksilön oikeuksia korostavan individualistisen perhekäsityksen varaan. Vastustavissa argumenteissa taas lapsen etu oli kasvaa kahden heteroseksuaalisen vanhemman kanssa, mikä pohjautuu familistiseen perhekäsitykseen. Tämä ydinperheideaaliin perustuva näkemys nojautuu siihen, että ainoastaan heteroydinperhe voi ylläpitää vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä.

Kahdessa seuraavassa aineisto-otteessa lapsen etu toteutuu miehen ja naisen muodostaman avioliiton suojissa ja samalla ne rakentavat kuvaa siitä, että muunlaisessa perheessä kasvaminen on sekä lapselle että koko yhteiskunnalle vahingollista. Otteen 16 ”ikävä kyllä”-huomautus pyrkii osoittamaan, että väitteen esittäjä ei itse hyödy aloitteen vastustamisesta, vaan yhteiskunnan etu vaatii sitä ja se on hänen mielestään valitettavaa. Kun argumentoija esittää kyseessä olevan kiistämättömän tosiasian, on väitteen sisältö helpompi uskoa kuin jos olisi selvää, että hän tavoittelee omaa etuaan Asiantilan esittäminen kiistämättömäksi tosiasiaksi siirtää vastuun pois kommentin esittäjältä ja tekee turhaksi myös asiaa koskevan moraalisen pohdinnan. (Jokinen 1999, 140–141.)

Ote 15. Avioliittolainsäädännöllähän on haluttu yhteiskunnan taholta nimenomaan järjestää ja mahdollistaa sitä yhteiselämän muotoa, joka on erityinen siinä mielessä, että on kysymys miehen ja naisen välisestä suhteesta, jotka voivat saada jälkeläisiä keskenään. Näin tässä on kysymys myös erityisesti lapsen asemasta. Olen kyllä samaa mieltä kuin kansalaisaloitteen allekirjoittajat, että (Puhemies koputtaa) lapsi on etusijalla, mutta tässä ei ole kuitenkaan täydesti kysymys lapsen oikeudesta.

Ote 16. Lopuksi haluan omalta osaltani kuitenkin vielä sen sanoa, että avioliittolain muuttaminen on kuitenkin arveluttava asia yhteiskunnan kokonaisedun kannalta katsottuna, ja tämä ehkä on se minun lähtökohtani yhdeltä osaa. Yhteiskunnan kokonaisedun kannalta on, ikävä kyllä, tämän nykyisen tilanteen johdosta vain todettava, että tämä avioliittolaki on syytä pitää tällaisenaan, sillä tällaisenaan se myös antaa lapsille erilaiset oikeudet kuin heillä muutoin olisi.

Seuraavat kaksi aineisto-otetta puolestaan jakavat näkemyksen siitä, että rakastavan perheen kautta lapsi saa hyvän lapsuuden, muodosti tämän perheen sitten eri tai samaa sukupuolta oleva pari. Molemmat argumentit kuitenkin jättävät huomiotta yhden vanhemman perheet ja mieltävät ainoastaan parisuhteen perheen rakentamisen edellytyksenä. Puhumalla ”kaltoin kohdelluista” lapsista otteen 17 argumentoija pyrkii herättämään myötätuntoa näitä lapsia kohtaan: Samalla hän kuitenkin vesittää viestiään monimuotoisten perheiden hyväksynnästä antamalla ymmärtää, että lapselle on olemassa pahempiakin kohtaloita kuin kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa. Otteessa 18 puolestaan vedotaan tutkimuksista saatuun tietoon, jonka mukaan perheessä ei ole pakko olla sekä miestä että naista vaan myös samaa sukupuolta olevat parit voivat muodostaa perheen.

Ote 17. On puhuttu myös lapsen oikeuksista. Jo tänä päivänä lapsia elää kaikenlaisissa perheissä. Maailmassa on myös kaltoin kohdeltuja lapsia, ja jos kaksi järkevää aikuista haluaa huolehtia lapsesta ja tarjota hänelle rakastavan kodin, niin miksi laki ei sitä voisi sallia?

Ote 18. Ja mitä tulee sitten lapsiin, niin mikään tutkimus ei tue sellaista näkemystä, että perheessä pitää olla mies ja nainen. Yhtä hyvin kaksi äitiä tai kaksi isää, jos he rakastavat tätä lasta, voivat luoda sellaiset kiintymyssuhteet, että lapsista tulee erinomaisen tasapainoisia. Tämä ei ole ollenkaan sukupuolikysymys.

Seuraava ote rakentaa lapsen edun toteutumisesta ristiriitaisemman kuvan. Sateenkaariperheeseen syntyneiden lasten etu on sen mukaan olla ja kasvaa näissä perheissä mutta heteroperheeseen syntyneen lapsen etua altistaminen sateenkaariperheessä kasvamiselle vahingoittaa.

Ote 19. Mitä lapsiin ja adoptio-oikeuteen tulee, olen siinä suhteessa aloitteentekijöiden kanssa hieman eri mieltä. Adoptiossa tulee ensisijaisesti miettiä aina lapsen etua. Tilanteissa, joissa lapsi jo valmiiksi elää sateenkaariperheessä, on lapsen etu, että perheen sisäinen adoptio on mahdollinen ja molempien vanhemmuus tunnustetaan ja että tämä perhe on lain edessä samassa asemassa kuin muutkin perheet. Tätä kannatan. Perheen ulkoisessa adoptiossa on kuitenkin lapsen etu, että omia vanhempia vailla oleva, haavoittuvassa tilanteessa oleva lapsi saa ensisijaisesti sekä äidin että isän, sekä naisen että miehen mallin.

Tutkimukset osoittavat, että sateenkaariperheessä kasvavien lasten hyvinvointia tukee se, että heidän perheensä saa osakseen hyväksyntää (mm. Solantaus 2003.) Mikäli lapsi jostain syystä kokee, että hänen perheensä ei ole hyväksytty ja siitä syystä jopa salailee perhetaustansa, hän voi kokea itsensä surulliseksi, pelokkaaksi, yksinäiseksi, huolestuneeksi ja häpeissään olevaksi. Lapset, jotka kokevat saavansa tukea ja ymmärrystä perherakenteelleen uskaltavat myös avoimesti kertoa omasta perheestään (Hart, Mourot & Aros 2012.) Tämän valossa yhteiskunnan kielteiset asenteet sateenkaariperheitä kohtaan ovat niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat lasten kehitykseen negatiivisesti, eivätkä heidän perherakenteensa.

Seuraavat kolme aineisto-otetta pyrkivät vakuuttamaan, että yhteiskunnan antamalla hyväksynnällä voidaan helpottaa sateenkaariperheissä elävien lasten elämää ja vähentää heidän psyykkistä kuormitustaan. Otteen 20 argumentoija korostaa viestiään tunteisiin vetoavasti toteamalla ”sydämensä itkevän verta” sateenkaariperheiden ja niissä kasvavien lasten puolesta. Hän myös kyseenalaistaa ulkopuolisten ihmisten oikeuden määritellä lapselle sopivat vanhemmat. Otteet 21 ja 22 taas nostavat esiin sen, että sateenkaariperheisiin kuuluvia lapsia kiusataan heidän perhetaustansa vuoksi ja tämä olisi saatava loppumaan.

Ote 20. Jo tällä hetkellä Suomessa on yksinhuoltajaperheitä ja sateenkaariperheitä, joita tällaiset puheet varmasti loukkaavat. Mikä meistä on kukaan sanomaan kenellekään lapselle, että sinun vanhempasi eivät ole kelvollisia vanhempia juuri sinulle? Minun sydämeni itkee verta, kun ajattelen, mitä näissä perheissä ajatellaan tästä keskustelusta, jota tässä salissa käydään.

Ote 21. Yksi asia on mielestäni jäänyt vähän vähemmälle, eliikä täällä on pelätty, että lasta kiusataan sen takia, jos hänen vanhempansa olisivat samaa sukupuolta kotona. Minulla on tällainen toisenlainen käsitys tästä asiasta. Jos me täällä teemme lain, joka on tasa-arvoinen, niin se aiheuttaa kulttuurin, jossa on hyväksyttävät asiat, ja sen kulttuuri tuloksena syntyy tilanne, ettei ole kyllä mitään syytä kiusata enää sellaisilla perusteilla.

Ote 22. Meidän on saatava nuorten ja lasten kiusaaminen loppumaan ja osoitettava, että sama oikeus avioliittoon kuuluu kaikille pareille.

Seuraavassa aineisto-otteessa argumentoija pyrkii herättämään mielikuvan siitä, että tosiasiat todistavat samaa sukupuolta olevien parien lasten pahoinvoinnista. Tätä hän korostaa antamalla ymmärtää, että jokainen voi tulla tähän samaan lopputulokseen itse pääättelemällä. Vaikka argumentoija toteaa, ettei anna vastausta esittämäänsä kysymykseen, on kommentin loppuosasta tulkittavissa, että syy pahoinvointiin on sateenkaariperheessä kasvamisessa. Samalla hän antaa ymmärtää, että mikäli samaa sukupuolta olevat parit saisivat avioliitto-oikeuden, koko parisuhde menettäisi merkityksensä.

Ote 23. Ensinnäkin kysyn teiltä, kun täällä on muutamissa puheenvuoroissa kyselty, miksi rekisteröityjen parisuhteitten lapsilla on vaikeampaa ja pahoinvointia. Sitä voi kukin miettiä omalla tahollansa, ja

minä myös, mutta en anna vastausta.[]Nyt esitetyn laisella tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusperusteella ajattelua voidaan viedä vieläkin pidemmälle ja kysyä, miksi avioliitto tulisi ylipäättään kytkeä seksuaalisuuteen. Sisarukset tai ystävykset voisivat olla toisiinsa kiintyneitä ja haluta taloudellista turvaa tai yhteistä adoptiota, vaikkei heillä ole parisuhdetta perinteisessä merkityksessä.

Seuraava argumentoija puolestaan vetoaa asiantuntijatietoon, jonka mukaan lapsen edun mukaista on kasvaa heteroperheessä. Käyttämällä sanoja ”syväälutaava” ja ”parlamentaarinen” hän pyrkii korostamaan tämän tiedon tutkimuksellista luonnetta ja luotettavuutta.

Ote 24. Syväälutaava parlamentaarisen työryhmän tekemä ranskalainen tutkimus vuodelta 2006 osoittaa, että jos lähtökohtana on YK:n lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen määritelmä lasten parhaasta, ei tällöin ole mitään järkeenkäypää vaihtoehtoa nykyiselle miehen ja naisen väliselle avioliittomuodolle. Avioliitto ei ole vain sopimuksenomainen tunnustus kahden ihmisen välisestä rakkaudesta. Se on myös sitova puitekehys velvollisuuksista ja oikeuksista, jotka on muotoiltu lapsen vastaanottamiseksi ja eheän kasvun tarjoamiseksi.

Lähetekeskustelun lapsen edun kehässä tapahtuvassa argumentaatiossa konstruoituu kaksi toisilleen vastakkaista kuvaa hyväksyttävästä perheestä. Lakialoitetta vastustavat rakentavat kuvan heteroseksuaalisesta perheestä kun taas puoltavat kuvaavat perhettä rakkauden ja huolenpidon paikkana. Vaikka aloitetta puoltavien näkemyksissä perheestä onkin paljon vaikutteita individualistisesta perhekäsityksestä, on molemmissa näkemyksissä selkeä familistinen eli perhekeskeinen tausta-ajatus ja perhe käsitetään hyvin perinteisellä tavalla samassa taloudessa asuvana ”ydinperheenä”. Tämä selittyy todennäköisesti ainakin osittain sillä että lakialoite koskee parisuhdelainsäädäntöä. Toinen selittävä tekijä on kuitenkin se, että perhemyönteisyys on lisääntynyt yhteiskunnassamme vuosituhaten vaihteesta lähtien ja toimivan perheyhteyden ajatellaan usein olevan ratkaisu moniin sosiaalisiin ongelmiin. (Jallinoja 2006, 258, 265.)

6.2 Uskonnon kehä

Kristinusko ja erityisesti luterilaisuus ovat olleet jo pitkään ja ovat edelleenkin osa suomalaisten arkea. Gallup Ecclesiastica 2011 -kyselyn mukaan noin 45 prosenttia suomalaisista osallistui kirkolliseen toimitukseen vähintään kerran vuodessa ja yli puolet kyselyyn vastanneista ilmoitti rukoilevansa vähintään kerran vuodessa (Haastettu kirkko 2012, 36–37). Tilastokeskuksen mukaan 75,3 prosenttia suomalaisista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon vuonna 2013 (Tilastokeskus 2013). Kirkollinen vihkiminen on vähentynyt Suomessa 2000-luvulta lähtien, mutta vähän yli puolet solmituista avioliittoista vihittiin kirkollisesti vielä vuonna 2011 (Haastettu kirkko 2012, 108). Näin ollen kristillinen avioliittokäsitys koskettaa suurta osaa suomalaisista.

World Value- tutkimus, joka on muun muassa tutkinut suomalaisten arvojen suhdetta uskonnollisuuteen viidesti vuosina 1981–2005, osoittaa, että suomalaisten asenteet ovat muuttuneet sallivimmiksi suhteessa homoseksuaalisuuteen. Tämä on edesauttanut myös kirkon sallivampaa suhtautumista. (Ketola, Kääriäinen & Niemelä 2007 a, 67.) Vuonna 2005 uskontoa erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä pitäviä oli lähes puolet vastaajista (Ketola, Kääriäinen & Niemelä 2007 b, 49). Tämän tutkimuksen mukaan niistä suomalaisista, jotka pitivät uskontoa itselleen erittäin tärkeänä, suuri osa suhtautuu kielteisesti perhe- ja seksuaalietiikkaan liittyviin kysymyksiin, kuten avioeroon, prostituutioon ja homoseksuaalisuuteen. Näistä vastaajista 44 % ei edelleenkään hyväksy homoseksuaalisuutta ollenkaan, kun muista kyselyyn vastanneista asiaan yhtä ehdottomasti suhtautui alle viidennes. (Ketola, Kääriäinen & Niemelä 2007 a, 63–66.)

Aineistossani 22 puheenvuorossa osana oman kannan perustelua oli joko kristinuskoon, kirkkoon tai Raamattuun liittyviä asioita. Puoltavissa puheenvuoroissa mainittiin useimmiten se, että lakialoitteessa ei puututa kirkolliseen vihkimiseen, vaan kyse on kirkosta erillisestä siviilivihkimisestä. Vastustavissa puheenvuoroissa taas vedottiin juuri kristilliseen heteroavioliittokäsitykseen ja oltiin huolestuneita lakiehdotuksen hyväksymisen vaikutuksesta kirkkoon.

Ote 25. Avioliittolain muutos ei vaikuttaisi kirkkojen itsemääräämisoikeuteen avioliittoon vihkimisessä, vaan ne voisivat jatkossakin asettaa uskonnosta johtuvia lisäedellytyksiä kirkollisen

avioliiton solmimiselle, kuten ne ovat tähänkin asti tehneet. Eli kyse on siis siviilivihkimisestä.

Ote 26. On älyllisesti epärehellistä väittää, etteikö Suomen kirkon tie olisi Ruotsin tie. Vuoden 2009 avioliittolain muutoksen jälkeen kului vain puoli vuotta, kunnes Ruotsin kirkko salli samaa sukupuolta olevien vihkimisen. Itse en uskaltaisi murentaa tätä luomakunnan alusta asti hyväksi todettua avioliitto- ja perhekäsitystä, joka hyvin selvästi nousee myös Raamatun sanasta.

Otteessa 27 kristillinen avioliittokäsitys pyritään rinnastamaan islamilaiseen avioliittokäsitykseen. Näin argumentoija haluaa korostaa sitä, että hänen mielestään lainsäädäntö pitää erottaa uskonnollisesta vakaumuksesta.

Ote 27. Sanomatta on jäänyt, että monet teologit ja monet kirkon työntekijät, kirkon jäsenistä puhumattakaan, tulkitsevat Raamattua eri tavalla, mutta tulkitse Raamattua sitten yhdellä tai toisella tavalla, meillä on maailmalla paljon esimerkkejä maista, joissa maallinen lainsäädäntö perustuu jonkin ihmisryhmän tulkintaan uskonnollisista kirjoituksista. Tällaisia esimerkkejä ovat muun muassa Iran, Saudi-Arabia ja Afganistan. Me sen sijaan täällä Suomessa elämme länsimaaisessa oikeusvaltiossa ja demokratiassa, jossa uskonnonvapautta kunnioittaen yhdelläkään ihmisryhmällä ei ole oikeutta pakottaa omaa uskonnollista vakaumustaan toisten kansalaisten ylle.

Otteen 28 argumentoija haluaa ensin erottaa avioliiton uskonnosta mutta antaa lopuksi ymmärtää, että Jeesus ei tuomitsisi samaa sukupuolta olevien avioliittoa. Hänen käsityksensä mukaisesti perhe ja avioliitto voivat koskea muitakin kuin heterosuhteessa olevia. Otteessa 29 puolestaan vedotaan Raamatun auktoriteettiin lainaamalla sitä suoraan ja antamalla ymmärtää, että avioliiton kuuluu olla miehen ja naisen välinen. Molemmissa kommentoissa puhuja kuitenkin tuottaa itsensä kristittynä, joka uskoo Jeesukseen.

Ote 28. Aloitetta ja avioliittoa ei pidä eduskunnassa eikä muutenkaan hämmentää uskonnolla, tai jos niin halutaan välttämättä tehdä, niin kysymys kuuluu: miten Jeesus olisi tässä tilanteessa toiminut ja äänestänyt?

Ote 29. []että miten Jeesus suhtautuisi tähän asiaan, jos hän olisi täällä. Ja minäpä kerron [] miten hän suhtautuisi. Ja mistä minä tiedän sen? Tästä, Jumalan sanasta, Raamatusta. Matteuksessa, esimerkiksi, luvussa 19, Jeesus sanoo näin: "Ettekö ole lukeneet, että Luoja jo alussa 'loi heidät mieheksi ja naiseksi. Sen tähden mies luopukoon isästänsä ja äidistänsä ja liityköön vaimoonsa, ja ne kaksi tulevat yhdeksi lihaksi'?" Tässä Jeesus vahvisti tämän Mooseksen aikaisen säädöksen.

Kuten tilastotkin osoittavat, kristinuskolla ja sen opinkappaleilla on yhteiskunnassamme suuri merkitys. Niistä on kuitenkin olemassa erilaisia tulkintoja. Erilaiset tulkintatavat vaikuttavat suorasti siihen, millainen perhe- ja avioliittokäsitys yksilölle muodostuu. Myös uskonnon kulttuurisessa kehässä, kuten lapsen edun kehässäkin familistinen ja individualistinen perhekäsitys käyvät kamppailua keskenään. Familistisen perhekäsityksen syntyyn kristinuskolla on ollut suuri merkitys kun taas individualismi kytkeytyy ajatukseen siitä, että ihmisellä on oikeus oman itsensä hallintaan. (Jallinoja 1984, 39–43.) Lakialoitteen puoltajat puolustavat yksilöiden oikeutta avioitua kun taas sitä vastustavat haluavat säilyttää avioliiton miehen ja naisen välisenä. Kaikki aloitetta puoltavat eivät kuitenkaan halua sanoutua irti kristinuskosta vaan osa heistäkin käyttää argumenttinsa vahvistamiseen kristillistä etiikkaa.

6.3 Biologian kehä

Länsimaissa vanhemmuus käsitetään useimmiten biologian kautta siten, että kaikkein oikeimpina vanhempina pidetään lapsen biologisia vanhempia. Biologisen siteen puuttuminen lapsen ja vanhemman välillä aiheuttaa sen, että vanhempi-lapsisuhdetta joudutaan arvioimaan uudelleen. Lisäksi siihen liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien määrittäminen on tehtävä muilla keinoin. (Ritala-Koskinen 2003, 124.) Monissa muissa kulttuureissa perheiden rajat ovat vähemmän jyrkkiä ja esimerkiksi adoptiolapsia voidaan pitää omina sukulaisina, vaikka verisidettä ei olekaan.

Aloitetta vastustavien argumentaatioissa biologia ja lisääntyminen olivat parisuhdetta ja perhettä määrääviä tekijöitä. Otteen 30 argumentaatio antaa ymmärtää avioliiton olevan olemassa suvunjatkamisen vuoksi. Tästä argumentoija johtaa päätelmän, että keinohedelmöityksellä alkunsa saanut lapsi omaa automaattisesti ainakin kolme vanhempaa, joiden tulisi olla aviossa keskenään.

Otteessa 31 maalataan myös uhkakuvaa mahdollisesta rodunjalostuksesta, erityisesti samaa sukupuolta olevien parien kohdalla.

Ote 30. Kansalaisaloitteessa oleva ehdotus on mielestäni ristiriidassa sen biologisen tosiasian kanssa, että avioliitto on pohjimmiltaan instituutio, jonka tavoitteena on lisääntyminen. [] Vaikka kaikki avioliitot eivät johdakaan lapsen syntymään, torjun jyrkästi väitteen, että myös homoseksuaalit parit esimerkiksi keinohedelmöityksen kautta voisivat lisääntyä. On selvä tosiasia, että samaa sukupuolta olevien suhteen tarvitaan aina osalliseksi lisähenkilö, kolmas osapuoli, toisen sukupuolen edustaja. Tällainen avioliitto ei koskisi enää kahta persoonaa. Olennaisin seikka on, että eivät parhaat isät voi muuttua äideiksi ja toisinpäin seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta.

Ote 31. Eräissä maissa sijaissyntyminen on laillista, mutta Suomessa se on ollut kiellettyä vuodesta 2007. Koska nais- ja miesparit eivät voi saada lapsia keskenään, on mahdollista, että niin sanottu lapsitehtailu voisi alkaa taas kukoistaa. Etsitään kaunis, kiva, hyvin koulutettu osapuoli lahjoittamaan lapsentekotarpeet.

Puoltajien mielestä biologia pitää ylittää eikä se saa määrittää puolison valintaa tai tämän sukupuolta. Osa puoltajista haluaa myös korostaa sitä, että avioliitto ei suinkaan aina, syystä tai toisesta, pidä sisällään lisääntymistä heteropareillakaan. Tämän korostamiseksi otteen 34 argumentoija viittaa avioliittolainsäädäntöön.

Ote 32. On mielestäni jotenkin sillä tavalla, tai itse olen kasvanut siihen, että biologia ei voi määrittää ihmistä, sitä, mikä hän on. Tämä biologinen kuori tietysti meitä rajoittaa ja jollakin tavalla määrittää, keitä olemme. Mutta siitä huolimatta meidän pitäisi päästä sen yli eikä luokitella ihmisiä biologian mukaan.

Ote 33. Biologinen kuori ei voi määrätä, kenen kanssa ihminen haluaa elämänsä jakaa. Biologinen kuori ei muutenkaan määrää sitä, mitä osaamme, mihin pystymme ja kykenemme, kuinka hyviä tai huonoja ihmisiä olemme.

Ote 34. Lukekaa avioliittolaki uudelleen. Siellä ei missään kohta väitetä, että avioliittoon voi mennä vain jos haluaa ja pystyy saamaan lapsia. Kun heteroparit menevät naimisiin, heiltä ei missään vaiheessa kysytä, että

pystyttekö saamaan lapsia ja haluatteko saada lapsia. Avioliittoa ei ole rajattu pois niiltä heteropareilta, jotka vaikka hedelmättömyyden takia eivät voi saada lapsia tai eivät niitä halua.

Biologisessa kulttuurin kehässä käydyssä keskustelussa on paljon yhtymäkohtia lapsen edun kehässä käytyyn keskusteluun. Myös siinä edustajien argumentaatio jakautui samaan tapaan niin, että aloitetta puoltavien näkemyksissä käsitys perheestä näyttäytyi yksilöllistä valintaa korostavana. Vastustavien argumentaatio puolestaan perustui vastakkaisten sukupuolten muodostamien parien ensisijaisuudelle.

6.4 Avioliiton ja perheen institutionaalisuuden kehä

Yhteiskunnassa olevia sosiaalisia laitoksia, jotka säätelevät kaikkien yhteiskunnan jäsenten yhdenmukaista käyttäytymistä normi- ja rooliodotusten mukaisesti, kutsutaan instituutioiksi. Instituutioita on monenlaisia ja niiden tehtävänä on esimerkiksi määrittää perhe- ja sukulaisuussuhteita, tuotantoa ja tulonjakoa sekä rangaistavia ja palkittavia tekoja. Vanhempien ja lasten välinen suhde määrittyy kulttuurisidonnaisesti, mutta perhe itsessään on instituutio kaikissa kulttuureissa, sen muoto vain vaihtelee. (Allardt & Littunen 1972, 27.)

Myös avioliitto on instituutio, joka meillä länsimaissa on perinteisesti koskenut kahta eri sukupuolta olevaa ihmistä. (Vrt. Westermarck 1931/1991, 38). Roger Keesing (1981, 252–253) on määritellyt avioliiton useampia eri tarkoitusperiä sisältäväksi, lainvoimaiseksi ihmisten väliseksi suhteeksi. Hänen mukaansa avioliitto sääntelee seksuaalista kanssakäymistä, määrittää yksilön sosiaalista asemaa, takaa laillisia oikeuksia, luo sen osapuolista taloudellisen yksikön ja liittää osapuolia toistensa sukuihin.

Lakialoitetta vastustavissa argumenteissa avioliitto ja siihen liittyvä perhe kuvautuivat ikiaikaisina, pysyvinä ja muutokselle soveltumattomina heteroseksuaalisina instituutioina. Sen myös nähtiin olevan yhteiskuntajärjestystä ylläpitävä voima, johon kajoaminen heikentäisi vanhempien asemaa. Otteessa 36 käytetty ääri-ilmaisu ”vakava” tekee argumentista vaikeasti vastustettavan, sillä se antaa ymmärtää loukkauksen olevan perustavanlaatuisen. Tässä kommentissa sanaa avioliitto puolustetaan

antamalla muille kuin heteroliitoille uusi termi, pariliitto. Otteessa 37 käytetty kuvaus ”monta tuhatta vuotta” haastaa muunlaisen ajattelutavan oikeutuksen vetoamalla vakiintuneeseen käytäntöön. Lisäksi argumentoija haluaa säilyttää oletuksen siitä, että avioliitossa syntyneen lapsen biologinen isä on aina äidin aviopuoliso.

Ote 35.[Hetero]avioliitto on ihmissivilisaation perusrakennuspalikka, joka muodostaa järjestäytyneen yhteiskunnan perusyksikön.

Ote 36. Mielestäni vakiintuneita käsitteitä ei pidä sekoittaa eikä muuttaa, sillä avioliitto tarkoittaa jo sanakirjankin mukaan miehen ja naisen, tarkistakaa, miehen ja naisen välistä liittoa. Mielestäni lakialoitteen kannattajat eivät ymmärrä, kuinka vakavasta instituution loukkauksesta on kysymys, nimittäin niitä kohtaan, joille avioliitto on miehen ja naisen välinen. Kutsuttakoon seksuaalivähemmistöjen liittoa vaikkapa pariliitoksi.

Ote 37. Avioliitto-nimike on nimittäin monta tuhatta vuotta ollut vakiintunut käsite yhden miehen ja yhden naisen väliselle liitolle. Niin pitkään kuin avioliitto-käsite säilyy entisessä muodossaan, se tarkoittaa myös sitä, että isyysolettama voidaan säilyttää ja että avioliitto täten voidaan nivoa vanhemmuuden kolmeen ulottuvuuteen: biologiseen, juridiseen ja sosiaaliseen.

Puoltavissa argumenteissa puolestaan avioliittoinstituution muuttumattomuutta pyritään kyseenalaistamaan. Otteen 39 kommentoija rinnastaa pappeus-käsityksen muuttumisen avioliittokäsityksen muuttamiseen antaen siten ymmärtää, että samoin kuin pappien käsittäminen ainoastaan miehiksi on avioliiton käsittäminen vain heteropareja koskevaksi vanhanaikaista. Vakiintunutta käsitystä kyseenalaistamalla ei kuitenkaan pyritä koko instituution hajottamiseen, vaan pyrkimyksenä on pikemminkin sen rajojen uudelleenasettelu.

Ote 38. Monessa puheenvuorossa on oltu huolissaan siitä, mitä avioliittoinstituutiolle tämän lain myötä tapahtuisi. Itse vakaasti jaksan uskoa siihen, että ainoastaan positiivista, uskon, että avioliiton arvostus entisestään nousisi. Avioliitto selkeästi koetaan tärkeäksi ja se halutaan säilyttää ja avioliittoa halutaan vaalia. Ja mikä sen hienompaa kuin jos kaksi toisiaan rakastavaa ihmistä sukupuoleen katsomatta haluaa sitoutua toisiinsa ja solmia avioliiton. Eikö yhteiskunnan tehtävä nimenomaan ole

tukea niitä, jotka haluavat sitoutua ja kantaa vastuuta puolisoistaan ja kantaa vastuuta perheestään.

Ote 39. Täällä on käyty vilkasta keskustelua, ja monilla heistä, jotka eivät tätä kannata, ehkä eniten käytetty argumentti on täällä ollut se, että vakiintuneita käsitteitä ei pidä muuttaa. Mielestäni on hyvä, että aika ajoin yhteiskunnassa tarkastellaan vakiintuneita käsitteitä, viitaten esimerkiksi edustaja Kiurun pitkälle historiaan meneviin. Mutta on tässä viime vuosikymmeninä ollut sellainen tilanne, että vielä jokunen aika sitten oli täysin vakiintunut käsite, että pappi, pastori tai piispa on mies ja vain mies. Jos tällä perusteella yhteiskuntaa kehitämme, niin paikallemme kyllä jäämme.

Myös avioliiton ja perheen institutionaalisuuden kulttuurisessa kehässä perhekäsitys rakentuu lakialoitetta vastustavien argumenteissa enemmän perinteisen familismin mukaiseksi, jolloin perheeseen liittyy vahvasti kristinuskko, eikä rakkaus välttämättä ole osa sitä. Puoltavissa argumenteissa perhekäsityksen rakennusaineena taas on individualismin siivittämä moderni familismi, jossa tunnesuhteilla on vahvempi merkitys kuin heteroseksuaalisuuden vaatimuksella

7. KAKSI TAPAA KÄSITTÄÄ HYVÄKSYTTÄVÄ PERHE

Lakialoitteen käsittely mahdollistui sillä, että edustajilla oli yhteisesti jaettu käsitys niistä kulttuurin jatkuvasti rakentuvista kehistä, joita he käyttivät argumentteja muotoillessaan. Tämä yhteisymmärryksen saavuttaminen toimiikin nimenomaan sinä alustana, jolle sekä yhteiset tulkinnat että ristiriidat on mahdollista rakentaa ja näin syntyy tilaisuus tuottaa myös erilaisia ääniä, eli erilaisia diskurssitapoja. Tässä luvussa esittelen sekä lakialoitetta vastustavissa että sitä puoltavissa puheenvuoroissa rakentuvat käsitykset perheestä, sekä näistä käsityksistä löytämäni yhtäläisyydet ja erot. Näin pyrin vastaamaan kysymykseen siitä, millainen kuva hyväksyttävästä perheestä kansanedustajien puheenvuoroista muodostuu.

Lähetekeskustelussa institutionalisoitunut puhe perheestä sai kaksi erilaista tapaa, jonka varaan edustajat rakensivat kuvaa siitä, millainen on yhteiskunnassamme hyväksyttävä perhe. Molemmat tavat pitivät sisällään familistisen perhekäsityksen, joten voidaan puhua kulttuuristen ja yhteiskunnallisten prosessien tuotoksena syntyneestä yhteisestä perhekäsityksestä. Tässä familistisessä perhekäsityksessä oli kuitenkin eroja siten, että lakialoitta vastustavien familismi oli painottunut perinteisen, 1800-luvulla syntyneen perheihanteen mukainen, kun taas aloitetta puoltavien familismi oli rakentunut individualistisen ajattelun pohjalta.

Lakialoitetta vastustavien perhekäsitys oli ydinperheideaalin mukainen, ja heidän argumenttiansa viestinä oli se, että yhdenvertaisen kohtelun tulee koskea ainoastaan heteroseksuaalisia ydinperheitä. Joukossa oli myös ajatuksia siitä, ettei tasa-arvo ole koskaan mahdollista. Vastustajille kirkon, Raamatun ja kristinuskon oppien noudattaminen oli tärkeää, ja opit tulkittiin hyvin perinteisellä tavalla. Tässä perhekäsityksessä myös biologia määräitti parisuhteen ja vanhemmuussuhteen syntymistä. Avioliiton ja perheen muuttumaton institutionaalisuus pohjautui sekä uskontoon että biologiaan. Lisäksi sillä oli tärkeä tehtävä yhteiskuntajärjestyksen ylläpitäjänä. Vastustajat näkivät vaatimuksen sukupuolineutraalista avioliittolaista vain pienen vähemmistön tahtona, eivätkä koko kansaa koskevana.

Avioliitto-oikeuden avaaminen samaa sukupuolta oleville pareille nähtiin lakialoitetta vastustavien näkökulmasta monenlaisten uhkakuvien tuottajana. He muun muassa pelkäsivät sen aiheuttavan

lasten kiusaamista ja pahoinvointia, heterojen ihmisoikeuksien polkemista ja ahdinkoa, yhteiskunnallisten vastakkainasettelujen kärjistymistä sekä vielä ennakoimattomia kehityskulkuja. Sukupuolineutraali avioliittolakiehdotus nähtiin esimerkiksi paholaisen työnä, kommunismia pahempana yhteiskunnan pakko-ohjelmointina ja porttina moniavioisuuden sekä lähisukulaisten solmimien avioliittojen hyväksymiselle. Pelkona oli myös sukupuolten välisen tasa-arvon ja lisääntymisen heikentyminen sekä lasten seksuaali- ja identiteettikasvatuksen vääristyminen.

Ote 40. Mutta miten kävi Ruotsissa vuonna 2009, kun avioliittolaki muuttui? Siellä hallitus ryhtyi ensi töikseen uusimaan päiväkotien opetussisältöjä tavoitteena edistää lasten identiteettikäsityksen muuttumista muun muassa satujen muodossa. Kyse ei ole enää siitä, että asiaan suhtaudutaan neutraalisti, vaan uutta aatemaailmaa ruvetaan ajamaan myös lasten ja nuorten maailmassa

Ote 41. Sukupuolten välillä on erilaisuutta, mutta myönteisellä ja toisiaan täydentävällä tavalla tämä erilaisuus ja samalla ihmisen sukupuolisuus ilmenee yhden miehen ja yhden naisen välisessä avioliitossa. Mitä vaikuttaisi lasten ja nuorten kehitykseen se, jos he näkisivät ympärillään monenlaisia perheitä, joista kaikista kuitenkin käytettäisiin nimitystä avioliitto? Yhdessä olisi perinteiseen tapaan mies ja nainen, toisessa kaksi miestä, kolmannessa kaksi naista.

Ote 42. Nyt meillä, jotka kannatamme perinteisiä elämänarvoja, on oikeus suunnata esimerkiksi lastemme seksikasvatus näkemystemme mukaisesti. Lainmuutos antaa ulkopuoliselle oikeuden ohjelmoida lastemme perhenäkemykset vastoin omia arvojamme

Ote 43. Se [lakialoitteen hyväksyminen] saattaa johtaa ennakoimattomaan kehityskulkuun, jota emme kaikkea vielä tässä tiedä. Tiedämme myös muun muassa Norjan kohdalta, miten siellä esimerkiksi päiväkotien sisällöt ovat muuttuneet, (Puhemies koputtaa) sukupuoli-identiteettikäsittely on muutettu eli yhteiskunnan seksuaalista moninaisuutta ja opetusmateriaalia ja niin edelleen muutetaan. Tähän muutokseen en ole valmis.

Ote 44. Avioliittolain muutos on sama kuin yhteiskunnan pakko-ohjelmointi: jos ajattelet toisin, olet lähes rikollinen. Suuntaus on pahempi kuin kommunismi.

Ote 45. Jos tämä laki joskus menee läpi, niin minä olen sitä mieltä, että piru joutaa kortistoon, (Puhemies koputtaa) me teemme hänen puolestaan työt täällä.

Ote 46. Pitäisikö silloin hyväksyä myös perheen sisäinen avioliitto eli se, että esimerkiksi veli ja sisar, jotka asuvat samassa taloudessa, voisivat ryhtyä kutsumaan yhteistä elämäänsä avioliitoksi?

Kansalaisaloitetta puoltavien puheenvuoroissa hyväksyttävästä perheestä muotoutui edellistä moniulotteisempi, yksilöllisiä valintoja suosiva kuva. Näissä puheenvuoroissa tuotiin myös edellisiä enemmän esille parisuhde ilman lapsia. Yksilöllisten valintojen suosiminen ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että perheen arvostus olisi näissä vähäisempää. Sen sijaan tässä argumentaatiossa mahdollisuus perheen rakentamiselle haluttiin avata kaikille ja monimuotoisille perheille haluttiin saada yhteiskunnallinen hyväksyntä.

Ote 47. Avioliitto instituutiona ymmärretään tänä päivänä hyvin tärkeäksi suojaksi parisuhteelle ja sille perheelle, joka parisuhteen ympärille muodostuu, parisuhteelle, joka meidän yksilönvapautta korostavassa yhteiskunnassamme perustuu ihmisten vapaalle valinnalle oman kumppaninsa suhteen, rakkaudelle, ehkä romanttiselle rakkaudelle, kiintymykselle, luottamukselle, kaikille hyville ja tärkeille asioille. Tällaista kiintymykseen, luottamukseen, sitoutumiseen perustuvaa parisuhdetta avioliittoinstituutio varmasti meidän kaikkien mielestä hyvin tukee ja vahvistaa. Sen takia, juuri näiden syiden takia, on minusta ymmärrettävää se, että myös tuo toisentyypinen parisuhde, kiintymykseen, luottamukseen, sitoutumiseen perustuva suhde, haluaa ympärilleen yhtäläisen tuen kuin tämä perinteinen kahden eri sukupuolta olevan parisuhteen jäsenen välinen suhde.

Aloitetta puoltavien perhekäsityksen mukaan lapsen edun toteutumisen pohjana on jokin muu kuin perheen rakentuminen biologisen isän ja äidin muodostamalle pohjalle. Lapsen edun kannalta olennaisia ovat rakkaus, turvallisuus, sitoutuminen, hoiva, arvostus, halu toimia lapsen edun mukaisesti ja hyväksyntä. Perheen perustaminen ja lasten saaminen ovat kaikkien oikeuksia ja jokainen ansaitsee tulla yhdenvertaisesti kohdelluksi. Kaikenlaisten perheiden tunnustaminen vahvistaa perhettä ja vakiintuneiden instituutioiden ravisteleminen on tervetullutta. Kaikki parisuhteet ja perheet ovat yhtä arvokkaita eikä perheen perustamista määrää uskonto tai biologia.

Se, että aloite hylättäisiin, aiheuttaisi sitä puoltavien mielestä muun muassa kansalaisten entistä vahvempaa jakoa A- ja B-luokan kansalaisiin. Se myös vahvistaisi erillisyyttämme muihin Pohjoismaihin ja veisi meidät lähemmäs itäeurooppalaista yksityiselämän yhteiskunnallista sääntelyä. Yhteiskuntamme jäisi junnaamaan paikalleen. Vähemmistöjen sorto, sateenkaariperheissä elävien lasten kiusaaminen ja kansalaisten pahoinvointi jatkuisivat, koska yhteiskuntamme osoittaisi, ettei hyväksy erilaisia perheitä. Lisäksi seksuaalivähemmistöjen pitäisi edelleen esimerkiksi viranomaisasioinnissa ja työmarkkinoilla tuoda epäsuorasti esille seksuaalinen suuntautumisensa. Aloitteen hylkäämisellä myös asetuttaisiin kansakunnan enemmistöä vastaan.

Ote 48. [Parisuhteen rekisteröinti] alleviivaa parien epätasa-arvoa, ja se kokemus tässä on se oleellinen eli kokemus siitä, olenko nyt oikeutettu siihen samaan kuin enemmistö vai haluaako yhteiskunta edelleen erottaa parit A- ja B-luokan avioliittoihin.

Ote 49. Entisen Neuvostoliiton alueella samaa sukupuolta olevien avioitumiselle on pääsääntöisesti perustuslaillisia rajoituksia []. Pohjoismaiden osalta Suomi on jälkijunassa, sillä tasa-arvoinen avioliitto on todellisuutta niin Ruotsissa, Norjassa kuin Tanskassakin.

Ote 50. Erillinen lainsäädäntö tarkoittaa myös sitä, että osa ihmisistä joutuu tuomaan viranomaisasioissa vähemmistöasemansa esille vanhanaikaisella ja leimaavalla tavalla.

Siinä, missä aloitetta vastustavien tavoitteena oli nykyisen tilanteen säilyttäminen, oli aloitetta puoltavien tavoitteena yhteiskunnallinen muutos tasa-arvoisempaan suuntaan. Vaikka perheen muodostumisen tavat ovat monipuolistuneet, on perheen muodostuminen edelleen tiukasti kiinni niissä sosiaalisissa olosuhteissa, joita yhteiskunnassamme on. Kansanedustajien argumentointi, sekä puoltava että vastustava, vahvistavat näkemystä että perheyhteyttä arvostetaan tässäkin ajassa suuresti.

8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli lisätä ymmärrystä siitä, miten suomalaiset määrittelevät perheen ja mitä seurauksia tällä määrittelyllä on yhteiskunnassa. Pyrin pääsemään vallitsevan perhekäsityksen jäljille analysoimalla diskurssianalyysin keinoin tasa-arvoisesta avioliittolakiesityksestä käytyä lähetekeskustelua. Analyysin päämääränä oli tuoda ilmi niitä tekijöitä, joista kansanedustajien perhekäsitys syntyy. Tutkimukseni hypoteesina oli se, että kansanedustajien perhekäsitys heijastaa suurelta osin myös muiden suomalaisten perhekäsitystä. Tutkimukseni kuuluu kriittisen diskurssianalyysin perinteeseen, koska sen pyrkimyksenä on tuoda ilmi niitä kielellisiä käytäntöjä, jotka ylläpitävät ja uusintavat sateenkaariperheiden epätasa-arvoista kohtelua. Samalla tutkimukseni tavoitteena on herättää keskustelua siitä, kuinka oikeutettua eriarvoinen kohtelu on ja pyrkiä muuttamaan sitä yhdenvertaiseemmaksi. Sosiaalityöntekijänä erityinen tavoitteeni on antaa sekä itselleni että muille sosiaalityöntekijöille välineitä pohtia omaa perhekäsitystään ja siten lisätä sateenkaariperheiden hyväksyntää lastensuojelun sosiaalityössä.

Ajatus perheestä muuttuvana ja jatkuvan uudelleenmäärittelyn kohteena olevana kuuluu kriittiseen perhetutkimukseen ja se on myös oman perhekäsitykseni tautalla. Koska ymmärrän perheen muutosliikkeessä olevana yhteiskunnallisena ilmiönä, pyrin tutkimuksessani osoittamaan, miten perhekäsitys liittyy myös yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ja niiden muutoksiin. Käsitys ihanteellisesta perheestä vaikuttaa perhettä koskeviin yhteiskunnallisiin menettelytapoihin, kuten lainsäädäntöön.

Analyysini perustella kansanedustajien perhekäsityksen taustalla oli kaksi esiin nousevaa tekijää, tasa-arvoisen kohtelun ja kansan tahdon noudattamisen tavoittelu. Lähetekeskustelussa yleisimpänä puheenaiheena oli tasa-arvoinen kohtelu. Pyrkimys yhdenvertaiseen kohteluun ilmeni kansanedustajien perhekäsityksissä siten, että osa perusteli kantaansa vallitsevan avioliittolainsäädännön mukaisella perhekäsityksellä ja piti sitä riittävän tasa-arvoisena. Osa taas halusi laajentaa sekä omaa että muiden perhekäsitystä ulottamalla sen koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja ja heidän perheitään. Jos samaa sukupuolta olevat parit nähdään oman toimintansa johdosta vähempiarvoisina kuin vastakkaista sukupuolta olevat parit, ei ole olemassa moraalista velvollisuutta kohdella heitä yhdenvertaisesti.

Myös siitä, mitä Suomen kansa tahtoo, oli kahdenlaista käsitystä, jotka vaikuttivat perhekäsityksen muotoutumiseen. Toisen mukaan kansa haluaa hyväksynnän tasa-arvoiselle avioliittolaille ja toisen mukaan tämä ei ole totta, vaan kansan tahtoa on vääristelty mielipidetutkimusten avulla. Molemmille käsityksille oli kuitenkin yhteistä se, että julkista mielipidettä vastaan ei haluttu asettua.

Lähetekeskustelussa perhekäsitystä rakennettiin erilaisista kulttuurisesti vakiintuneista tulkintaresursseista eli kehistä käsin. Erityisesti keskustelu perheestä liikkui seksuaalisuuden ja lisääntymisen alueilla ja niitä arvioitiin uskonnon ja moraalin kautta. Tunnistin aineistostani neljä erilaista kehää. Näitä olivat lapsen etu, uskonto, biologia ja avioliiton ja perheen institutionaalisuus. Lapsen edun toteutumiselle perheessä oli aineistossa kaksi jossain määrin vastakkaista ehtoa, joko emotionaalisten tarpeiden täyttyminen tai vanhempien heteroseksuaalisuus ja heidän tarjoamansa malli miehestä ja naisesta. Lapsen edun kehästä puhuttaessa pelko siitä, miten vanhempien seksuaalinen suuntautuminen vaikuttaa lapsen seksuaalikehitykseen oli pääteltävissä useista aloitetta vastustavista mutta myös sitä puoltavista puheenvuoroista. Uskonnosta ja biologiasta puhuttaessa hyväksyttävänä perheenä nähtiin joko kristinuskon ja/tai luonnonjärjestyksen pohjalta muotoutuva heteroydinperhe tai niistä riippumaton yksilölliseen valintaan pohjautuva perhe. Erityisesti biologian mutta myös uskonnon kehässä lakialoitetta vastustavien ajattelun taustalla vaikutti olevan lisääntymisen kautta tapahtuva yhteiskuntakelpoisen työvoiman uusintaminen. Avioliitto ja perhe nähtiin instituutioina, jotka on syytä säilyttää. Aloitetta vastustavien mielestä ne tulee säilyttää heteroseksuaalisina, hallinnollisen sääntelyn piirissä olevina instituutioina. Aloitetta puoltavat toivottivat tervetulleeksi näiden instituutioiden muutoksen sukupuolineutraaleiksi mutta kuitenkin yhteiskunnallisen sääntelyn alaisiksi instituutioiksi. Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa (2) olen eritellyt aineistosta tunnistamani kulttuurisesti jatkuvasti rakentuvat kehät ja niihin liittyvät keskeiset sisällöt.

TAULUKKO 2. Kulttuuriset kehät ja niiden keskeiset sisällöt

KULTTUURINEN KEHÄ	KESKEINEN SISÄLTÖ
Lapsen etu	Rakkaus, hoiva, huolenpito Heterovanhemmuus
Uskonto	Kirkko, Raamattu ja kristinusko määrittävät avioliiton heterosuhteeksi Uskontoa ja lainsäädäntöä ei pidä sekoittaa toisiinsa Kristinuskoa voi tulkita myös niin että samaa sukupuolta olevien avioliitot ovat hyväksyttäviä
Biologia	Biologia määrää parisuhteet heterosuhteiksi Biologia ei määrää parisuhteita heteroseksuaalisiksi
Avioliitto ja perhe instituutioina	Heteroseksuaalinen, muuttumaton instituutio Instituution muuttumattomuuden kyseenalaistaminen

Aineiston analyysissä lähetekeskustelusta hahmottui kaksi vastakkaista näkemystä siitä, millainen on hyväksyttävä perhe. Kummankin näkemyksen taustalla oli familistinen eli perheen vahvistamiseen pyrkivä perhekäsitys ja perhe nähtiin erittäin tärkeänä osana yhteiskuntaa. Näissä käsityksissä oli kuitenkin myös eroja, sillä tasa-arvoista avioliittolakia vastustavien kannanotoissa perhe kuvautui kristillisten arvojen mukaisena heteroydinperheenä kun taas aloitetta puoltavien kommentoinnissa perhe kuvautui yksilöllisten valintojen kautta muodostettuna perheenä. Hyväksyttävän perheen näkeminen heteroydinperheenä tuli ilmi edustajien kommenteissa suoraan esimerkiksi siten että, sen nähtiin olevan ainoa mahdollisuus ylläpitää vallitsevaa yhteiskunnallista järjestystä. Tämä viittaa modernin ajattelun perhekäsitykseen, jossa perhe nähdään ”luonnolliseen” perustuvana, tietyn kehityskulun tuloksena. Kun näkemys hyväksyttävästä perheestä oli monimuotoisempi, ajateltiin että kaikille perheille annettava yhteiskunnallinen tunnustus vahvistaa perhettä instituutiona ja vie yhteiskuntaamme kauemmas itäeurooppalaisesta ajattelusta. Tässä näkemyksessä on viitteitä postmodernista ajattelusta, joka pyrkii tulkitsemaan perhekäsitystä uudelleen. Aineiston analyysin tulokset siis viittaavat siihen, että lakialoitetta vastustavat pitävät sateenkaariperheitä vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä purkavina ja uskontoa sekä moraalia turmelevina. Lakialoitetta puoltavat taas vaikuttavat kokevan sateenkaariperheet muiden perheiden kanssa samanarvoisina ja perheen arvostusta lisäävinä.

Analyysini alkuvaiheissa tunnistin aineistosta lukuisia erilaisia merkityskokonaisuuksia. Analyysin syvetessä huomasin, että muiden sateenkaariperheisiin suhtautumisesta tehtyjen tutkimusten kanssa yhtäläiset teemat, eli kristinuskoon, biologiaan, lapsen etuun ja yhteiskuntajärjestykseen liittyvät tekijät, hahmottuivat näiden merkityskokonaisuuksien taustalta. Koska aiemmissa tutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia kuin tässä tutkimuksessa ja koska niissä on käytetty aineistoina myös muuta julkista keskustelua kuin eduskuntapuhetta, tutkimuksestani voi tehdä sen päätelmän, että se kuvaa melko hyvin suomalaista perhekäsitystä.

Aiempien tutkimusten ja tämän tutkimuksen valossa suomalainen perhekäsitys ei ole juurikaan muuttunut vuosituhannen vaihteesta tähän päivään, sillä itsekin löytämäni kaksi erilaista käsitystä hyvästä perheestä löytyvät myös muista tutkimuksista. Vuosituhannen vaihteessa alkanut familistinen käänne ei osoita hiipumisen merkkejä. Vaikka tämän tutkimukseen perusteella ei voidakaan väittää, että kaikkien suomalaisten perhekäsitykset kuuluvat jommankumman käsityksen alle, voi näiden tulosten perusteella ja vertailtaessa niitä aiempiin tutkimuksiin esittää, että se kertoo jotain olennaista suomalaisten perhekäsityksestä ja siitä, minkä pohjalta käsitys muodostuu. Perhekäsityksen ja ihanneperheen sekä todellisuudessa olemassa olevien perheiden välillä on suuri ero, sillä poliittisten ja kulttuurisidonnaisten tekijöiden lisäksi yksilöiden henkilökohtaiset ratkaisut vaikuttavat perheiden rakentumiseen. Lainsäädännöllä on mahdollista vaikuttaa siihen, miten erilaisia perheitä kohdellaan mutta perhesuhteiden syntymiselle ja niiden henkilökohtaisille järjestelyille ei sillä ole suurtakaan vaikutusta.

Vaikka omat tutkimustulokseni ovatkin samansuuntaisia kuin muiden suomalaisten tutkijoiden, on tutkimukseni anti siinä, miten sitä voidaan hyödyntää käytännön sosiaalityössä. Koska oletuksenani on, että sosiaalityöntekijöiden ja heidän työyhteisöjensä perhekäsityksillä on merkitystä sille, miten sateenkaariperheet kohdataan sosiaalityössä, on perhekäsityksen laajentaminen edellytyksenä sillä, että myös sateenkaariperheet saavat tarvitsemansa tuen lastensuojelusta. Näin ollen sosiaalityöntekijät voivat tämän tutkimuksen avulla päästä oman perhekäsityksensä rakentumisen juurille ja sitä kautta mahdollisesti laajentaa näkemystään hyväksyttävästä perheestä. Kun sateenkaariperheet kohdataan samanarvoisina muiden perheiden joukossa, myös palveluiden oikea-aikainen ja oikeanlainen kohdentaminen tehostuvat.

Jatkossa olisikin mielenkiintoista verrata esimerkiksi 1970- luvulla käytyä eduskuntakeskustelua aviottoman lapsen asemasta ja verrata siinä esiin tulevia perhekäsityksiä nykyisen keskustelun analyysiin. Toinen mahdollinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla suomalaisen ja muiden maiden sekä kulttuureiden perhekäsitysten vertaaminen keskenään. Olisi myös mielenkiintoista tutkia, onko muissa perheaiheita koskevissa lähetekeskusteluissa lähivuosina havaittavissa samankaltaisia perhekäsityksiä kuin tässä ja muissa sateenkaariperheitä koskevissa tutkimuksissa ja onko käsitysten mahdollinen jakautuminen kallistunut enemmän jommankumman, familistisen tai individualistisen perhekäsityksen suuntaan. Syvemmälle perhekäsitykseen ytimeen voisi päästä tutkimalla erilaisissa perheissä kasvaneiden/kasvavien lasten näkemystä perheestä. Samalla voisi tutkia myös niitä tekijöitä, jotka mahdollisesti helpottavat tai vaikeuttavat monimuotoisissa perheissä kasvamista. Esimerkiksi sillä, että sateenkaariperheen perustaminen on yleensä tietoisien valinnan tuloksia, eikä tahaton hedelmöittyminen ole aina edes mahdollista, voi olla merkitystä sille, miten lapset kokevat perheensä. Myös se, että sateenkaariperheissä käydään usein enemmän keskustelua perheen tehtävistä ja niihin sitoutuminen on erilaista kuin heterosuhteeseen perustuvissa perheissä, voi vaikuttaa lapsen perhekokemukseen.

LÄHTEET:

- Allardt Erik & Littunen Yrjö (1972) *Sosiologia*. 4. uudistettu laitos. Porvoo: WSOY.
- Bardy, Marjatta (2001) *Huoli lapsuudesta ja vanhemmuudesta*. Teoksessa Marjatta Bardy, Minna Salmi & Tarja Heino (toim.) *Mikä lapsiamme uhkaa?* Helsinki: STAKES 13–19
- Bauman, Zygmunt (1997) *Sosiologinen ajattelu*. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Billig, Michael (1991) *Ideology and opinions: studies in rhetorical psychology*. London: Sage.
- Billig, Michael (1996) *Arguing and thinking: a rhetorical approach to social*. 2. painos. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bos, Henny M. W., van Balen, Frank & van den Boom, Dymphna C. (2007) *Child Adjustment and Parenting in Planned Lesbian-Parent Families*. *American journal of orthopsychiatry*, 77(1) 38–48
- Burr, Vivien (1995) *Introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- Burr, Vivien Burr, Vivien (2003) *Social constructionism* 2. painos. London: Routledge.
- Charpentier Sari (1999) *Pyhä sukupuoliero homo- ja lesboliittojen vastustamisen taustalla*. Teoksessa Tuija Hovi & Aili Nenola & Tuula Sakaranaho & Elina Vuola (toim.) *Uskonto ja sukupuoli*. Helsinki: Yliopistopaino. 43–72
- Charpentier Sari (2001) *Sukupuoliusko. Valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo- ja homoliittokeskusteluissa*. Helsinki: Gummerus.
- Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (2003) *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Flaks, David K., Ficher, Iida, Masterpasqua, Frank, Joseph, Gregory (1995): *Lesbians choosing motherhood: A comparative study of lesbian and heterosexual parents and their children*. *Developmental Psychology*, 31 (1) 105–114.
- Foucault, Michel (1998) *Seksuaalisuuden historia: tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä*. Suomentanut Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Foucault Michel (2007) *Security, territory, population: Lectures at the college de France*. London: Palgrave Macmillan
- Golombok Susan, Tasker Fiona (1996) *Do Parents Influence the Sexual Orientation of Their Children? Findings From a Longitudinal Study of Lesbian Families*. *Developmental Psychology*, 32 (1) 3–11
- Golombok, Susan (2013) *Families Created by Reproductive Donation: Issues and Research*. *Child Development Perspectives*, 7 (1) 61–65.

Haastettu kirkko: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011.(2012) Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Harrikari, Timo (2011) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden pahoinvointi eduskuntaesitysten valossa vuosina 1970–2006. Teoksessa Mirja Satka, Leena Alanen Timo Harrikari & Elina Pekkarinen (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino. 319–349

Hart, Julie E., Mourot, Jon E., Aros, Megan(2012): Children of same-sex parents: in and out of the closet. Educational studies, 38 (3) 277-281

Heino, Anna (2004) "Ja mikä on sen turvallisempaa kuin normaali perhe?" – eduskunnan konservatiivinen perhekeskustelu vuoden 2002 hedelmöityshoitolakiesityksestä. Helsingin Yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. <http://hdl.handle.net/10138/9949> Viitattu 16.3.2015

Hicks, Steven (2005) Is Gay Parenting Bad for Kids? Responding to the ‘Very Idea of Difference’ in Research on Lesbian and Gay parenting. Sexualities, 8 (2) 153–168

Jallinoja, Riitta (2006) Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.

Jallinoja, Riitta (1984) Perhekäsityksestä perhettä koskeviin ratkaisuihin. Teoksessa Elina Haavio-Mannila, Riitta Jallinoja & Harriet Strandell (toim.) Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitoja ja ratkaisuja. Helsinki: WSOY. 37–110

Jallinoja, Riitta (2008) Togetherness and being together. Teoksessa Eric D. Widmer & Riitta Jallinoja (toim.) Beyond the nuclear family: families in a configurational perspective. Bern: Peter Lang. 97–118

Jalovaara, Marika (2014) Perheet ja perhedynamiikka. Teoksessa Jani Erola & Pekka Räsänen (toim.) Johdatus sosiologian perusteisiin. Helsinki: Gaudeamus.150–167

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino. 17–47

Jokinen, Arja (1993) Poliitikkojen puheet puntarissa. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino. 189–226

Jokinen Arja & Juhila Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.54–97

Jokinen, Arja (1999) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 54–97

Jokinen, Arja (2002) Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 160–198

Juhila, Kirsi /1999) Tutkijan positiot Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 201–232

Jämsä, Juha (2008) Suomalaiset sateenkaariperheet. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus.26–47

Kansalaisaloitelaki 13.1.2012

Katila, Julia (2012) VUOSIEN 1996 JA 2010 HOMOILLAT SUURENNUSLASIN ALLA - Queer-teorian inspiroima diskurssianalyttinen tutkimus sukupuolen, seksuaalisuuden ja perheen rakentumisesta ajankohtaisohjelmissa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22158> viitattu 9.2.2015

Keesing Roger M. (1981) Cultural anthropology: a contemporary perspective. 2. painos. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Ketola Kimmo, Kääriäinen Kimmo & Niemelä Kati (2007a) Näkökö usko elämässä? – Uskonnollisuuden vaikutus suomalaisten asenteisiin, arvomaailmaan ja moraalikäsitteisiin. Teoksessa Sami Borg, Kimmo Ketola, Kimmo Kääriäinen, Kati Niemelä & Pertti Suhonen (toim.) Uskonto, arvot ja instituutiot. Suomalaiset World Values -tutkimuksissa 1981–2005. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. 60–84

Ketola Kimmo, Kääriäinen Kimmo & Niemelä Kati (2007b) Suomalaisten uskonnollisuuden muutokset. Teoksessa Sami Borg, Kimmo Ketola, Kimmo Kääriäinen, Kati Niemelä & Pertti Suhonen (toim.) Uskonto, arvot ja instituutiot. Suomalaiset World Values -tutkimuksissa 1981–2005. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. 47–59

Kielitoimiston sanakirja. www.kielitoimiston-sanakirja.fi Viitattu 25.3.2015

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950.

Lehtonen, Jukka (2006): Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. Keinoja ja ideoita yhdenvertaisuuden tueksi. Helsinki: Työministeriö.

Lundström, Susanna (2007) Perhe sukupuoli-instituutiona. Perhekäsityksiä eduskunnan keskusteluissa parisuhdelaista ja hedelmöityshoitolaista. Tampereen yliopisto. Poliittikan tutkimuksen laitos. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-17396> viitattu 9.2.2015

Morgan, David H.J. (1996) Family connections. An introduction to family studies. Cambridge: Polity Press.

Morgan, David H.J. (1999) Risk and family practices: Accounting for change and fluidity in family life. Teoksessa Elisabeth B. Silva & Carol Smart (toim.) The new family. London: SAGE. 13–30

Morig Anna (2013) Oudot perheet. Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. <http://hdl.handle.net/10138/39269> Viitattu 9.2.2015

Nousiainen, Jaakko (1992) Suomen poliittinen järjestelmä. 9. ajanmukaistettu painos. Juva: WSOY.

Nätkin, Ritva (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe Murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Yliopistopaino. 16–38.

Patterson, Charlotte J. (1992): Children of lesbian and gay parents. *Child Development*. 63 (5), 1025–1042.

Perelman Chaïm (2007) Retoriikan valtakunta. 2. painos: Suomentanut Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.

Perustuslaki 11.6.1999/731

Ritala-Koskinen Aino (2003) (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Forsberg Hannele ja Nätkin Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 121–139

Ruonavaara, Hannu (2014) Instituutiot ja rakenteet. Teoksessa Johdatus sosiologian perusteisiin Jani Erola & Pekka Räsänen (toim.) Helsinki: Gaudeamus. 28–43

Saaranen-Kauppinen Anita & Puusniekka Anna (2009) Menetelmäopetuksen tietovaranto. KvaliMOTV.

Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja. <http://www.fsd.uta.fi/> Viitattu 8.4.2015

Schwarz, Shalom H. (2005) Universalismi-arvot ja moraalisen universumimme laajuus. Teoksessa Aino-Maija Pirttilä-Backman, Marja Ahokas, Liisa Myyry & Susanna Lähteenoja (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 216–236.

Sevón, Eija & Notko, Marianne (2008) Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus. 13–26

Silva, Elisabeth B., Smart Carol (1999) The ”new” practices and politics of family life. Teoksessa Elisabeth B Silva & Carol Smart (toim.) The new family. London: SAGE. 1–12

Solantaus Tytti (2003): Lapset samaa sukupuolta olevien perheissä. Teoksessa Lapset ja rekisteröity parisuhde. Rekisteröityihin parisuhteisiin liittyviä erityiskysymyksiä selvittäneen toimikunnan mietintö. Helsinki: Sosiaaliministeriö. 24–35

Suhonen Pertti (2006) Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta. Tampere: Tampere University Press.

Suoninen, Eero (2002) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. 17–36

Suoninen Eero (1993) Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino. 48–74

TENK (2012) Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen = God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den = Good scientific practice and producers for handling misconduct and fraud in science. www.tenk.fi Viitattu 8.4.2015

Tilastokeskus (2013) <http://www.stat.fi/til/> Viitattu 16.4.2015

Tolvanen Juhapekka (2007) Kotileikkejä ja lastenkasvatuspuuhia. Kevään 1996 homoliittokeskustelu Suomen sanomalehdistössä. Sosiologian Pro Gradu –tutkielma Jyväskylän yliopisto.

Turja Timo (2007) Parlamentaariset puhetyylit eduskunnan täysistunnoissa. Poliitikka 49(3), 168 - 181.

Valkonen Leena (1995) Kuka on minun vanhempani? Perhehoitonoorten vanhempisuhteet. Tutkimuksia 52. Helsinki: STAKES.

Valtari Salla (2014) Sukupuolineutraali avioliitto - askel kehityksen tiellä vai yhteiskunnan perustan murentaja?: vuosina 2010–2013 käydyn avioliittolakeskustelun retorinen analyysi. Tampereen yliopisto: Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406171783> Viitattu 12.12.2014

Westermarck, Edvard (1991) Tapojen historiaa: kuusi akadeemista esitelmää pitänyt Turussa syksyllä 1911. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Voutilainen, Mari (2008) Hyvä, suomalainen perhe - Perheen kategorian rakentuminen poliittisessa retoriikassa. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-18722> Viitattu 9.2.2014

Vuori, Jaana (1989) Perheen käsitteellistäminen. Naistutkimus-Kvinnoforskning, 89 (2) 28–36 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1512961> Viitattu 9.2.2015

Väliaverronen, Esa (1998) Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliaverronen (toim.) Media-Analyysi. Tekstistä tulkintaan. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 13–39

Yesilova, Katja (2009) Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21